БУТУН ДУН'Е ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

УЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАР КОМИТЕТЛАРИ, МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ОБЛАСТЬ ВА ШАҲАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 130
10 АВГУСТ
СЕШАНБА
1954 ЙИЛ

БАҲОСИ 20 ТИЙИН.

Бугун Ўзбекистон Совет ёзувчиларининг учинчи с'езди очилади.

С'езд делегатларига оташин салом!

Ўзбекистон ёзувчиларининг учинчи с'езди

Бугун Тошкентда Ўзбекистон ёзувчиларининг учинчи с'езди очилади. С'езд жаҳонда энг илғор ва энг юксак ғояли буюк совет адабиётининг ажралмас қисми бўлган ўзбек совет адабиётининг иккинчи с'езддан буён қўлга киритган муваффақиятларига якун ясайди, ижодий юксалиш йўлида содир бўлган камчиликларни таҳлил этиб, ўзбек совет адабиётининг янада ривожланиши учун янги тадбирлар белгилайди.

Республикамиз ёзувчиларининг учинчи с'езди ўзбек халқининг маданий хаётида катта воқиадир. Ўтмишда қолоқ ва халқи саводсиз бўлган Ўзбекистон Улуғ Октябрь социалистик революцияси туфайли фан ва маданияти гуллаб-яшнаётган илғор республикага айланди. Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг доимий қилиб келаётган ғамхўрликлари туфайли шаклан миллий, мазмунан социалистик маданиятимиз, сан'ат ва адабиётимиз тез сур'атлар блан ривожланиб, янги-янги муваффақиятларга эришмоқда. Ўзбек халқи эндиликда СССР халқлари социалистик маданиятининг ривожланишига ижодий ҳисса қўшиб келаётган фан арбобларига, талантли сан'аткорларга ва отоқли ёзувчиларга эга. Улар халқимиз учун ишлаб, халқимиз учун ижод қилмоқдалар.

Совет давлатининг асосчиси Владимир Ильич Ленин сан'ат халқникидир, деб айтган эди. Социалистик тузум миллион-миллион кишиларга тушунарли бўлган, уларнинг туйғу ва истакларини, ирода ва интилишларини ифодаловчи ҳақиқий сан'ат асарлари яратишда катта имкониятларни вужудга келтирди. Марксизм-ленинизм та'лимоти блан қуролланган совет ёзувчилари турмушни қунт блан ўрганиб, совет воқи'лигининг бадиий полотноларини яратмоқдалар. Улар ҳақиқий халқ сан'атининг арбоблари сифатида ўзларининг бутун ижодий фаолиятларини сарфлаб, фидокорона меҳнат қилиб, коммунистик жамият қураётган халқимизнинг манфаатларини, интилиш ва курашларини ёрқин, бадиий асарларда куйламоқдалар.

Ўзбек совет адабиёти ўзбек классик адабиёти ва фольклор меросларидан танқидий фойдаланиб, шунингдек рус классик адабиёти, ҳамда кўпмиллатли совет адабиётининг ҳаётбахш та'сири остида ривожланмоқда.

Ўзбекистон совет ёзувчилари иккинчи с'ездидан буён ўтган 15 йил ичида ўзбек совет адабиёти катта муваффақиятларга эришди. Сўз усталарининг қаторига янги талантлар — прозаиклар, шоирлар, драматурглар, танқидчилар қўшилди. 1951 йилда Ватанимизнинг улуғ пойтахти Москвада бўлиб ўтган ўзбек адабиёти ва сан'ати декадаси ўзбек совет адабиётининг ютуқларини намойиш қилди. Ўзбек совет ёзувчиларининг айрим асарлари рус тилига, шунингдек қардош совет халқлари тилларига таржима қилиниб, кенг китобхонлар ҳурматига сазовор бўлмоқда.

Ўзбек совет адабиётининг ривожланишида Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг катта ёрдамлари ҳардоим сезилиб турипти. ВКП(б) Марказий Комитетининг «Звезда» ва «Ленинград» журналлари, драматик театрларнинг репертуарлари ҳақидаги қарорлари, ўртоқ Маленковнинг партия XIX с'ездида қилган доклади кўпмиллатли совет адабиётига, шу жумладан Ўзбекистон совет ёзувчиларига янги ижодий юксалиш йўлларини кўрсатиб берди. «Киши руҳининг инженерлари» бўлган ёзувчиларимиз бахтиёр халқимизга муносиб асарлар яратиш учун ижодий маҳоратларини тинмай оширмоқдалар, турли жанрларда юксак бадиий асарлар, социалистик реализм адабиётининг ёрқин намуналарини яратмоқдалар.

Ўзбек совет адабиётининг асосчилари Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ва Садриддин Айний традицияларини давом эттириб, бой ижодий муваффақиятларга эришган ёзувчиларимиз поэзия, проза ва драматургия соҳасида йирик, монументал асарлар яратдилар. Иккинчи с'езддан кейин ўтган давр ичида ўзбек совет прозасида ва болалар адабиётида катта бурилиш бўлди. Бу даврда Ойбекнинг «Навоий», «Олтин водидан шабадалар», Абдулла Қаҳҳорнинг «Қўшчинор чироқлари», Парда Турсуннинг «Ўқитувчи» романлари, Шароф Рашидовнинг «Ғолиблар», Аскад Мухторнинг «Дар'ёлар туташган жойда», Раҳмат Файзийнинг «Чўлга баҳор келди» повестьлари китобхонларга тақдим этилди.

Кейинги йилларда колхоз ҳаёти темасида янги асарлар яратилди. Иброҳим Раҳимнинг «Ҳаёт булоқлари», А. Удаловнинг «Ёз кунларининг бирида» ва В. Артишчевнинг «Партиянинг оддий кишилари» китоблари ана шу асарлар жумласидандир. Бу асарлар янги ерларни ўзлаштириб, қишлоқ хўжалиги экинларидан мўл ҳосил етиштираётган ватанпарвар колхозчилар ҳаётини тасвирлайди. Броқ бу асарларнинг айримларида бирқанча камчиликларга йўл қўйилган. Уларда ҳаётни пухта билмаслик, қаҳрамонларнинг ички дун'ёсини чуқур очиб бермаслик сезилиб туради.

Сўнгги 15 йил мобайнида ўзбек совет драматургияси ва поэзияси янги асарлар блан бойитилди. Ғафур Ғуломнинг Сталин мукофотига сазовор бўлган «Шарқдан бораётирман» деган асарлар тўплами, Ҳамид Олимжоннинг «Зайнаб ва Омон», «Семурғ», «Ойгул ва бахтиёр» асарлари яратилди. Шунингдек Уйғун, Яшин, Абдулла Қаҳҳор, Н. Сафаров, Амин Умарий, Ҳасан Пўлат, Темур Фаттоҳ, Зулфия, Туйғун, Собир Абдулла янги асарлар ёздилар. Сўнгги йилларда ўзбек совет поэзиясига талантли ёш шоирлар кириб келди. Булардан Мирмуҳсин, Асқад Мухтор, Ҳамид Ғулом, Мамарасул Бобоев ва бошқалар самарали ижод қилиб келмоқдалар. Броқ ўзбек совет поэзиясида айрим камчиликларга йўл қўйилмоқда. Кўп поэтик асарлар актуал темаларда ёзилганлигига қарамай, уларда фикр саёзлиги, форма ва бадиий жиҳатдан пухта ишланмаганлиги кўзга ташланади. Драматургларимизнинг айрим пьесалари халқимизнинг юксак талабларига жавоб бераолмаганлиги учун репертуардан тушиб қолмоқда.

Болалар учун ёзилаётган асарлар ҳам ёш китобхонларнинг юксак талабларига тўла жавоб бермаётир. Мактаб ўқучилари учун яхши асарлар кам ёзилмоқда. Айрим ёзувчилар кишини зериктирадиган, бўш ёзилган асарларини нашр эттирмоқдалар.

Ҳаётдаги зиддиятларни ва конфликтларни дадил кўрсатишда сатира ва юмор жуда кучли тарбия воситаларидан биридир. Ўзбек адабиётида бу жанрдаги асарлар жуда кам яратилмоқда. Ўзбекистон совет ёзувчилари сатира жанрини ривожлантиришга алоҳида э'тибор беришлари керак. Ўртоқ Г. Маленков айтганидек, бизга ҳаётдаги барча ёмон, чирик, ўлик нарсаларни, олға қараб ҳаракат қилиб боришимизга халақит берадиган ҳамма нарсаларни сатира ўти блан куйдириб ташлайдиган совет Гогольлари ва Шчедринлари керак.

Адабий танқидчилик соҳасида бирмунча ишлар қилинди. Ўзбек классик ва ҳозирги замон ўзбек совет ёзувчилари тўғрисида монографиялар ёзилди. Нашр этилган янги асарлар тўғрисида журнал ва газеталарда танқидий мақолалар, рецензиялар э'лон қилинди. Лекин адабий танқидчилик ўзбек совет адабиётининг энг қолоқ участкаларидан бири бўлиб қолмоқда. Бадиий маҳорат ҳақида, таржима асарлар ҳақида, бадиий адабиётнинг проблематик масалалари ҳақида танқидий мақолалар кам ёзилмоқда. Адабиёт ва танқидчилик соҳасидаги ишларни ҳартомонлама, чуқур таҳлил қилиб, адабиётимизнинг янада юксалиш йўлларини белгилаш — ёзувчи ва танқидчиларнинг энг муҳим вазифасидир.

Айрим ёзувчилар кўп йиллардан буён ижод қилмай келаётирлар. Ёзувчилар ўртасида танқид ва ўз-ўзини танқид ривожлантирилмаган, дискуссиялар ўтказишга э'тибор берилмаётир. Ёзувчилар союзи правлениесининг президиуми ва партия ташкилоти танқид ва ўз-ўзини танқидни кучайтиришда етарли даражада ташкилотчилик ва ташаббускорлик кўрсатмаётир. Ижодий секциялар, ёзувчилар йиғилишлари, адабий муҳокамалар камчиликларни дадиллик блан кескин суратда танқид қиладиган чинакам трибунага айланмаётир. «Шарқ юлдузи» ва «Звезда востока» журналлари ижодий ишларнинг ҳақиқий ташкилотчи марказига айланмаган.

Халқимиз ёзувчиларимиз ижодининг юксак бўлишини талаб қилмоқда. **Ёзувчиларимиз ўз асарларида жамиятда бўлган иллатлар, камчиликлар, ярамас одатларни фош қилиб ташлашлари, ижобий, бадиий образлар орқали янги типдаги кишиларни бутун улуғвор кишилик фазилатлари блан кўрсатиб беришлари ва шу блан жамиятимиз кишиларини капитализм туғдирган мараз ва иллатлардан халос бўлган характер, хулқ ва одат эгалари қилиб тарбиялашга ёрдам қилишлари керак.**

Ўзбекистон совет ёзувчиларининг бугун очиладиган учинчи с'езди танқид ва ўз-ўзини танқидни кучайтириб, мавжуд камчиликларни юз-хотир қилмай очиб ташлаши ва келгуси ишлар учун жанговар программа тузиб бериши керак.

Бадиий маҳоратни тинмай ошириб, қаҳрамон, ижодкор халқимиз учун муносиб йирик, бадиий асарлар яратайлик.

ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИДА

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми кутубхона иши соҳасидаги кўпйиллик ва самарали ишлари учун Ўзбекистон КП Марказий Комитети ҳузуридаги Компартия тарихи институтининг кутубхона мудири ўртоқ Дмитрий Дмитриевич Сушкинга «Ўзбекистон ССР да хизмат кўрсатган кутубхона ходими» деган фахрий унвон берди.

Пахта очилабошлади

БЕКОБОД, («Тошкент ҳақиқати» мухбиридан). Дзержинский номли колхознинг ўртоқ Абдулла Оллоберганов бошлиқ 17-нчи бригада а'золари бу йил пахтадан мўл ҳосил олиш учун фидокорона меҳнат қилдилар. Агротехника қоидаларига тўла риоя қилинган ҳолда 63 гектар ердаги ғўза ўз вақтида юқори сифатли культивация ва чопиқдан чиқарилди. Суғориш, озиқлантириш тадбирлари сифатли қилиб ўтказилганидан, ғўзалар яхши ривожланиб, эрта ҳосилга кирди. Ҳозир шу бригаданинг айрим карталаридаги 8—10 та кўсак тукган ғўзаларда 2 — 3 тадан пахта очилабошлади.

Шунингдек районнинг 2-нчи МТС зонасидаги Ленин номли колхознинг илғор Эргаш Фармонов бошлиқ 11-нчи, Деҳқон Холиқов бошлиқ 2-нчи бригадаларида ҳам пахта очилди.

Б. ХАЛИЛОВ.

БИЛДИРИШ

Бугун, 10 август, кеч соат 8 да Ўзбекистон ССР Олий Советининг мажлислар залида Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'езди очилади.

С'ездга таклиф билетлари блан киритилади.

ЎЗБЕКИСТОН ССР СОВЕТ ЁЗУЧИЛАРИ СОЮЗИНИНГ ПРЕЗИДИУМИ

Зауральедаги колхозда қишлоқ хўжалик фани ва практикаси ходимларининг кенгаши

МАЛЬЦЕВО, (Курган области), 7 август. (ТАСС). Бугун эрталаб Мальцево қишлоғида колхоз тажриба станциясининг территориясида махсус қурилган павильонда қишлоқ хўжалик фани ва практикаси ходимларининг кенгаши очилди. СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги томонидан чақирилган бу кенгаш «Завети Ленина» колхозининг дала мудири, Курган областидаги Шадрин тажриба станциясининг директори, Сталин мукофоти лауреати Т. С. Мальцевнинг иш методларини ўрганиш ва ёйишга бағишланган.

Кенгашга бир мингдан кўпроқ киши келди. Улар орасида Иттифоқ ва республикалар Қишлоқ хўжалик ҳамда Совхозлар министрликларининг раҳбар ходимлари, олимлар, агрономлар, колхоз ва совхоз ишлабчиқаришининг илғорлари, партия ходимлари бор. Кенгашда Қозоғистон Компартияси МКнинг секретари ўртоқ Пономаренко, Украина Компартияси МКнинг секретари ўртоқ Бубновский, СССР Совхозлар министри ўртоқ Козлов, Қозоғистон ССР Министрлар Советининг раиси ўртоқ Тайбеков, В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг президенти ўртоқ Лисенко қатнашмоқдалар.

Кенгашни СССР Қишлоқ хўжалик министрининг ўринбосари ўртоқ Мацкевич қисқача кириш нутқи блан очди.

Кенгашда кўриладиган масала ва иш тартиби тасдиқланганидан кейин Т. С. Мальцев доклад қилди.

* * *

МАЛЬЦЕВО, (Курган области), 8 август. (ТАСС). Бундан илгари хабар қилинганича, кеча Мальцево қишлоғида колхоз тажриба станцияси территориясида махсус қурилган павильонда қишлоқ хўжалик фани ва практикаси ходимларининг кенгаши очилди. СССР Қишлоқ хўжалик министрлиги томонидан чақирилган бу кенгаш «Завети Ленина» колхозининг дала мудири, Курган областидаги Шадрин тажриба станциясининг директори, Сталин мукофоти лауреати Т. С. Мальцевнинг иш методларини ўрганишга ва ёйишга бағишланган.

Кенгашда доклад қилган Т. С. Мальцев бундай деди:

— Тупроқ унумдорлигининг анча оширилишини та'минлайдиган тадбирлар далаларнинг ҳосилдорлигини оширишда ҳал қилучи роль ўйнайди.

Тупроқ унумдорлигининг камайиб бориши тўғрисида реакцион фан томонидан ўйлаб чиқарилган «қонун» прогрессив совет фани ва илғор практика томонидан рад этилмоқда. Мичурин фани ва практикаси қишлоқ хўжалик экинларининг ҳосили қанча юқори бўлса, тупроқнинг унумдорлиги ҳам шунча юқори бўлишини кўрсатди.

Барча ўсимликлар, кўпйиллик ўсимликлар ҳам, бирйиллик ўсимликлар ҳам ўзларига сарф қиладиган органик моддаларга қараганда кўпроқ органик моддаларни тупроқда қолдиришдек умумий хусусиятга эгадирлар. Тупроқ ҳосил бўлиши фактининг ўзи бунга далилдир. Бирйиллик ўсимликлар эмас, балки ерни йил сайин ҳайдаш ва ҳайдаладиган ер қатламини ағдариб ташлаш органик моддаларни ва тупроқ структурасини бузиб юборади. Ма'лумки, ҳайдалган ер партов қилиниб, бирхил ва фақат бирйиллик ўсимлик блан банд қилиб қўйилганда ҳам бир-икки йил давомида тупроқнинг унумдорлиги анча ошади. Станцияда олиб борилган тажриба ишлари ҳайдалмаган, фақат юмшатилган ерлардан ҳайдалган далалардагига қараганда кам бўлмаган ва кўп ҳолларда ҳатто улардагига қараганда кўпроқ ҳосил олиш мумкинлигини кўрсатди. Шу блан бирга ерни шу хилда ишлаганда тупроқнинг структураси анча яхшиланади, чунки бирйиллик ўсимликларнинг илдиз қолдиқлари ернинг зич бўлган пастки қатламларида чирийди.

Бизнинг илмий ишларимиз колхоз ишлабчиқариши блан чамбарчас боғланган бўлиб, практика блан узлуксиз равишда бойитилмоқда. Қишлоқ хўжалик артелимиздаги ҳамма далалар тажриба лабораторияси бўлиб хизмат қилмоқда. Кенг миқ'ёсда тажриба ишлари олиб бориш учун колхозда қисқа ротацияли ва кўпйиллик ўтлар экилмайдиган иккита дала олмошлаб экиш: бири — тўртдалали, иккинчиси бешдалали олмошлаб экиш жорий қилинди. Ҳарбир даласи 570 гектардан иборат бўлган биринчи олмошлаб экишда қуйидаги навбатланиш қабул қилинди: шудгор, баҳори буғдой, пичан ва дон учун бирйиллик ўтлар, баҳори буғдой; ҳарбир даласи ўрта ҳисоб блан 420 гектардан иборат бўлган иккинчи олмошлаб экишда — шудгор, буғдой, сули, пичан ва дон учун бирйиллик ўтлар, баҳори буғдой экинлари экилади. Жамоат чорвачилигини ем-хашак блан та'минлаш учун ўтлоқ-яйлов ва фермаолди олмошлаб экиш жорий қилинди. Биз ишлаб чиққан агротехника юзасидан жорий қилинган олмошлаб экиш далаларнинг унумдорлигини оширишга қаратилган.

Биз тупроқни ишлашнинг янги системасини 1949 йилда амалга оширабошладик. 1950 йилда колхоз базасида бизнинг тажриба станциямиз — янги типдаги станция ташкил этилди. Станциянинг бутун иши колхоз далаларида колхоз ва МТС кучлари ва воситалари блан олиб борилмоқда. Унинг асосий вазифаси — Зауралье шароити учун деҳқончиликнинг янги системасини, тупроқ маҳсулдорлигининг ва дала экинлари ҳосилининг узлуксиз равишда оширилишини та'минлайдиган системани ишлаб чиқишдан иборатдир.

Ерни ишлашнинг янги системаси шудгорни отвалсиз плуглар блан, тупроқни ағдармасдан 40 — 60 сантиметр чуқурликда ҳайдаш, сўнгра бу далаларга ерни ҳайдамасдан, фақат анғизни юмшатиб уч-тўрт йилгача ўтлар, донли ва мойли экинлар экишни кўзда тутади. Ер қатламини ағдармасдан чуқур ҳайдаш тупроқнинг турли қатламларини илгариги даражада қолдиради, бирқанча кўпйиллик бегона ўтларни йўқотади, ернинг экинбоп қатламини оширади, тупроқ структурасининг механик суратда бузилиб кетишини камайтиради, тупроқда энг кўп нам тўпланишига имкон беради. Шўрхок ерларда тупроқ қатламини ағдармасдан ҳайдаш айниқса яхши натижа беради.

Шудгорни ишлаганда биз далани кўпйиллик ва бирйиллик бегона ўтлардан тозалаш, ерда экинлар учун энг кўп нам ва озиқа моддалари тўплаш зарурлигини назарда тутамиз.

Шудгорни яхши ишлаш юқори ҳосил олинишини та'минлайди. Биз шудгор қилинган ерларни ишлаш учун куч ва воситаларимизни аямаймиз. Ҳозирги вақтда колхозимиздаги бутун экин майдонининг тахминан 80 проценти ер қатламини ағдармасдан чуқур қилиб ҳайдаш йўли блан ишланган.

Ерни ишлашнинг бундай системаси янги қуроллар яратишни, илгариги қишлоқ хўжалик машиналари ва механизмлари конструкциясининг ўзгартилишини талаб қилади. Саноат бизнинг заказларимиз ва таклифларимизга мувофиқ отвалсиз ва тупроқ қаршилигини енгиллаштирадиган мосламалар блан та'минланган ҳамда ерни чуқур ҳайдашга имкон берадиган плуглар, панжали бороналар тайёрлаб берди, лушчильник ва бошқа қуролларнинг конструкцияси ўзгартирилди.

Колхозимизда далалар иккинчи йили ва шундан кейинги йилларда ҳайдалмайди, балки дискали қуроллар блан ишланади, холос. Биринчи дискалашдан кейин ер айланма каткалар блан ишланади. Мавсум охирида даланинг кўндалангига такрорий равишда дискалаш ўтказилади. Кўкламда дала борона қилинади, экиш олдидан дискаланади ва катка бостирилади. Мамлакатнинг қиш фаслида ёғингарчилик кам бўладиган айрим областьларида далани кузда эмас, балки кўкламда дискалаш зарур. Анғизда қолдирилган ўсимлик поялари қорни тўсиб қолишга ва ерда нам тўпланишига ёрдам беради.

Кейинги йилларда колхозда қарийб беш минг гектар ҳайдалмаган анғиз ерларга турли экинлар экилди. 1950 йилда бундай ерларда гектаридан 20 центнердан 40 центнергача буғдой ҳосили олинди, шундан кейинги қурғоқчилик йилларида эса гектаридан 12 центнердан 22 центнергача дон ҳосили олинди. Бу йил, айниқса уч йилдан бери ери ҳайдалмасдан экилаётган майдонларда яхши ҳосил етилмоқда.

Станция маҳаллий шароитга энг мувофиқлаштирилган сортларни танлаб олиш ва яхшилаш соҳасида катта иш олиб бормоқда. Колхоз далаларида ҳархил экинларнинг икки мингдан кўпроқ турли сортлари синаб кўрилди. Областьда жуда кўп етиштирилаётган буғдойнинг энг яхши сортлари колхозимиз орқали далаларга чиқди.

Станция томонидан жорий этилган олмошлаб экишлар колхозга ишлабчиқариш планларини тўла ва ошириб бажаришга имкон бермоқда. Ўтган йили дон экинларининг ялпи ҳосили об-ҳаво шароити жиҳатидан энг қулай бўлган 1950 йилдагига нисбатан 10 минг центнер ошди. Давлатга ғалла топшириш кўпайиб борди. Ем-хашак фондларига 1950 йилдагига қараганда икки марта кўпроқ дон маҳсулотлари ажратилди, колхозчиларга ой сайин аванс бериш учун иккинчи йилга ўтадиган озиқ-овқат маҳсулотлари запаси вужудга келтирилди. Колхозчиларнинг ҳар меҳнат кунига 5 килограммдан буғдой берилди. Колхознинг пул даромади уч баравардан кўпроқ ошди, бўлинмас фондлари икки ҳисса ортди.

Станциямиз ерни ишлашнинг ўз схемасини қўлланиб бўз ерларни ўзлаштиришда дастлабки тажрибаларни ўтказди. Биз 20 йилдан бери фойдаланилмасдан ётган бўз ерлар массивининг бир қисмини оддий усулда ҳайдадик, иккинчи қисмини эса дискали лушчильник блангина юмшатдик. Бутун массивга буғдой экдик. Ҳариккала участкада ҳам экинлар яхши. Ери ҳайдалмаган участкадаги экинлар тезроқ ўсаётир, бу ерда ўрим-йиғим ҳам эртароқ бошланади. Лекин энг муҳим нарса шуки, ери ҳайдалган жойларда органик моддалар ҳозирдаёқ анча камайган; ери ҳайдалмаган жойларда эса бу моддалар яхшироқ сақланган.

Биринчи тажриба далаларнинг унумдорлигини сақлаб қолиш ва ошириш, камроқ меҳнат сарф қилган ҳолда техникадан яхшироқ фойдаланиш учун янги ерларни ишлашга пухта ўйлаб киришиш зарурлигини кўрсатади. Бизнинг фикримизча шу хилдаги тажрибаларни қўриқ ва бўз ерлар ўзлаштирилаётган турли районларда ўтказиш зарур.

Ерни ишлашнинг станциямиз томонидан ишлаб чиқилган системаси ҳали тугалланганича йўқ. Биз қўлланаётган янги агротехника усулларини ўз ҳолича мамлакатнинг барча районлари учун тавсия қилиш мумкин эмас. Ернинг унумдорлигини ошириш ва барча экинларнинг ҳосилини кескин суратда кўпайтириш вазифаси мамлакатимиздаги барча қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг умумий кучғайрати блангина ҳал этилиши мумкин. Етиштириладиган ҳарбир ўсимликнинг унумдорликнинг яратучиси бўлишига, шу блан бирга уни энг яхши унумдорлик яратучи бўлишига эришиш учун ҳаракат қиламиз.

Шунингдек кенгашда СССР Фанлар Академияси Тупроқшунослик институтининг старший илмий ходимлари, қишлоқ хўжалик фанлари кандидатлари Никонорова ва Бахтин ўртоқлар ҳам доклад қилдилар.

(ОХИРИ ИККИНЧИ БЕТДА)

Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик виставкасида

ДЎСТЛИК МАКТАБИ

Москва, жонажон Москва... Шу кунларда она шаҳримиз ўзининг меҳрибон қучоғига Ватанимизнинг севикли фарзандларини қабул қилиб олмоқда.

Ҳар куни тонг палласида ҳам, салқин шабада эсиб турган кундузи ҳам, кечки пайтларда ҳам Москвага поезд ва самолётда халқ фаровонлиги учун фидокорона меҳнат қилаётган қишлоқ хўжалик ходимлари тўхтовсиз келиб турипти. Улар шу кунларда айниқса серқатнов бўлиб қолган Революция Майдони томон йўл оладилар ва бу ерда автобус, троллейбусга ўлтириб, катта кўча бўйлаб виставкага борадилар. У ерга олиб борувчи кўчанинг икки томони ўнолти республиканинг давлат байроқлари блан безатилган.

Шаҳардан анча ташқари чиқиб кетилганига қарамай, 9-нчи троллейбусдан тушгач, кўз олдингизда яна бир улкан шаҳар пайдо бўлади. Унинг икки томонга қулоч ёзган дарвозаларидан одамлар оқими тўхтовсиз ўтиб турипти...

Виставканинг озода кўчаларида, фонтанли ҳовузлари бўйидаги гулзорларида, ҳашаматли павильонларида бўлсангиз Совет Иттифоқининг ҳарбир бурчагидан келган, расмларини газета ва журналлардагина кўрган донгдор кишилар блан танишасиз, суҳбатлашасиз. Украинали бир группа қувноқ қизлар Ўзбекистон павильони ёнида фарғонали Олияхон Султоновани кўриб қолиб, уни ўраб олишди. Олияхоннинг кўкрагида «Ўроқ ва болға» олтин медали, Сталин мукофоти эмблемаси, орден, медальлар ярқираб турарди. Украинали қизларнинг ҳам кўкракларини олтин медаль, орденлар безаган эди. Улар Олияхонга турли саволлар беришар, уни ўз колхозларига меҳмонга чорлашар эди. Кенг пешонали юзида доим табассум ўйнаб турувчи Олияхон эса, ўз навбатида уларга раҳмат айтар, Фарғона боғлари, пахтазорлари, оламга машҳур ипаги тўғрисида завқ блан сўзларди:

— Украина ғалла далалари кенг бўлгани каби, Ўзбекистон пахтазорлари ҳам поёнсиз... омборларимиз сизлар етиштирган ғалла блан тўла, бизнинг ипакдан, пахтадан тўқилган газламалар сизларга совға...

Украинали қизлар Олияхон блан бошлашиб марказий повильон ёнига келадилар. Бу ерда катта фонтан бўлиб, унинг ўртасидаги тош супада қардош ўнолти республика вакиллари — қизлар жуда катта қилиб ишланган буғдой боғи атрофида ўйинга тушиб турган ҳолда акс эттирилганлар. Виставка очилган куни шу майдонга бирнеча ўн минг киши тўпланди. Рус ва украин, белорус ва ўзбек, молдаван ва қозоқ, озарбайжонли ва тожик, грузин ва қирғиз — кўпмиллатли Ватанимизнинг барча халқлари вакиллари шу ерда туриб Виставка очилиши тўғрисида хушхабарни эшитдилар ва зўр қувонч блан олқишладилар.

Олияхон украинали қизлар блан фонтан атрофида узоқ суҳбатлашди. Улар кўпдан бери кўришмаган қариндошлардек бир-бирлари блан суҳбатлашар эдилар...

Қайсибир республика, область ёки ўлканинг повильонига кирмангиз, она-Ватанимиз битмас-туганмас бойликка эга эканлиги, ана шу бойликларни яратучи барча имкониятлар мавжуд эканлиги блан танишасиз, қувонасиз. Москва ва Белоруссия машинасозлари, Сталинград тракторсозлари ишлаб чиқараётган қудратли механизация барча республикаларнинг далаларида ишлатилмоқда.

Калинин районидаги Ворошилов номли колхознинг раиси, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Ғуломмаҳмуд Абдуллаев картошка ва сабзавотдан мўл ҳосил етиштириш тажрибаларини кўрсатучи участкада, тўғрироғи колхоз даласига тенг келадиган ерда кун бўйи айланиб юрди. У қайси пайкалга борса, экиннинг сорти, унинг қандай шароитда ўсаолиши, агротехникаси блан атрофлича чуқур танишди. Ғуломмаҳмуд Абдуллаев Москва атрофидаги картошка ва сабзавотчилик колхозларининг «кўчма» далаларини кўздан кечириб юраркан, ёнидаги шериги — Қорасув районидаги Ленин номли колхознинг раиси Тўроб Нормуҳамедовга:—

— Тўроб ака, парваришни булардан ўрганиш керак, даласида ғубор йўқ, — деб қўйди. Шунда Тўроб ака жавоб берди:

— Биз ўзимизни уста сабзавотчи деб юрган бўлсак ҳам, булар олдида шогирдга ўхшаб қоларканмиз... Мен бу далаларни кўриб жуда уялиб қолдим...

Икки сабзавотчи ҳартурли экинлар ўсаётган далаларни айланиб катта кўчага чиқди. Қуюқ япроқли дарахтлар муздек салқин қилиб турган асфальт йўлкага картошка ва сабзавот ўстиручи колхозлар учун ишлаб чиқарилаётган механизация намуналари қўйилган эди. Иккала раисни ҳам кўпроқ шу механизмлар қизиқтирди. Бу ерга қўйилган машиналарнинг бирнеча хили улар раҳбарлик қилаётган колхозларда бўлса ҳам, лекин ККР—2А маркали картошка қазийдиган комбайн уларни жуда қизиқтирди. Ғуломмаҳмудака комбайннинг иш органларини ғоят э'тибор блан кузатар экан, «Машинасоз дўстларимизга раҳмат, мана бу машина ҳарқанча ердаги картошкани ҳам тез қазиб бераолади» деб қувонарди...

Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик виставкасининг қайсибир бурчагига борманг, у ерда сиз илғор тажрибани, қишлоқ хўжалигининг тобора ривожланаётганлиги, совет кишиларининг фидокорона меҳнати туфайли мўл-кўлчилик бун'ёдга келтирилаётганини кўрасиз. Буларни кўриб юриб вақт қандай ўтиб кетганлигини сезмай қоласиз.

...Раислар сабзавотчилик ва теплица хўжалигини кўриб чиққунча кеч кириб қолган эди. Улар эртага серқуёш Грузия ССР павильонини кўришга, субтропик экинлар ўстиручи усталарнинг иши блан танишишга, ундан кейин Украинага «боришга» қарор қилдилар.

С. МАҲКАМОВ.

«Тошкент ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

Москва шаҳри.

Суратда: колхозлар майдони. В. Егоров фотоси. (ТАСС фотохроникаси).

Зауральедаги колхозда қишлоқ хўжалик фани ва практикаси ходимларининг кенгаши

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

Докладчилар та'кидлаб ўтдиларки, Т. С. Мальцев ўт-далали олмошлаб экишда далаларни кўпйиллик ўтлар етиштириш блан навбатлаш системасини пичан ва дон учун бирйиллик ўтлардан фойдаланиладиган тамомила янги схема блан муваффақиятли равишда олмоштирди ва ерни ишлаш системасини тубдан ўзгартирди.

Шудгор қилинган далани олмошлаб экиш даврида бир марта ер қатламини ағдармасдан чуқур ҳайдаш колхоз новатори томонидан амалга оширилган ерни ишлаш системасидаги энг революцион тадбирдир.

Илмий текширишлар чуқур шудгор қилинган ерларда тупроқнинг сув, агрохимик ва биологик хусусиятларининг яхшиланганлигини кўрсатди. Бундай ерларда намлик ва озиқа моддалари кўпроқ тўпланади, микрофлора зўр бериб ривожланади. Ер қатламини ағдариб ҳайдаш ердаги намликнинг анча йўқолишига сабаб бўлади. Шудгорни чуқур юмшатиш ва унинг кетидан дискалаш далаларни бегона ўтлардан яхши тозалайди. Бирйиллик ўтлар, айниқса дуккакли ўсимликлар янги агротехника шароитида ернинг унумдорлигини тиклашга ижобий та'сир этганлиги тасдиқланди.

Никонорова ва Бахтин ўртоқлар ўз докладларининг охирида умумий хулосалар чиқардилар. Бу хулосаларда ерни ишлашнинг Т. С. Мальцев томонидан таклиф этилган ва муваффақиятли равишда амалга оширилаётган системаси энг катта э'тиборга ва мамлакатимизнинг тупроқ ҳамда об-ҳаво шароити ҳархил бўлган районларида, айниқса қурғоқчилик районларида кенг равишда ўрганишга лойиқдир, деб кўрсатилади.

Кенгаш ўз ишини давом этдирмоқда.

* * *

МАЛЬЦЕВО ҚИШЛОҒИ (Курган области), 8 август. (ТАСС). Бугун «Заветы Ленина» колхозида колхоз дала мудири, Шадрин тажриба станцияси директори Т. С. Мальцевнинг иш методларини ўрганиш ва ёйишга бағишланган кенгаш ўз ишини давом этдирди.

Россия Федерациясининг турли областьларидан келган илмий ходимлар ва қишлоқ хўжалик тажрибакорларининг катта группаси эрта саҳарда тажриба далаларига экскурсияга борди.

Эрталаб соат 10 да навбатдаги мажлис очилди. Докладни муҳокама қилишга киришиш олдидан Т. С. Мальцев жуда кўп саволларга жавоб берди. Бу саволлар кенгаш қатнашчиларининг Т. С. Мальцев томонидан ишлаб чиқилган ерни ишлаш ва экиш системасига ғоят қизиққанликларини кўрсатди.

Курган қишлоқ хўжалик институтининг директори ўртоқ Бугаевга сўз берилади. У областьда қишлоқ хўжалик ишлабчиқаришини яхшилаш ишига ўртоқ Мальцев томонидан катта ҳисса қўшилганлиги ҳақида гапиради. Об-ҳаво шароитининг ноқулай бўлганлигига қарамай, Курган области колхозлари, совхозлари ва МТС лари ерни ишлашнинг янги системасини қўлланиб дон экинларидан муттасил юқори ҳосил олиб келмоқдалар.

Институт коллективи Мальцевнинг методларини далаларни ишлашнинг янги агрономия усулларигина эмас, балки деҳқончиликдаги янги системанинг аломатлари деб ҳам қабул қилди.

Институтнинг ўқув-тажриба участкаларида ерни ишлашнинг янги методларини қўлланиш юзасидан кенг миқ'ёсда тажриба ишлари олиб борилмоқда. Бу тажрибалар ер қатламини ағдармасдан чуқур қилиб ҳайдалган шудгорга экилган дон экинлари, шу жумладан буғдой экини шудгор қилинган оддий далалардагига қараганда яхшироқ ривожланганини кўрсатди. Ерга ўғит солинса, экинлар янада яхшироқ ўсади ва ғалла ҳосили ортади. Далаларни Мальцев методи бўйича ишлаш ер қатлами ағдариб ҳайдалган далалардагига қараганда кўпроқ нам тўпланишини та'минлайди.

Янги метод бўйича ишланган айрим тажриба участкаларида намлик запаси одатдагига қараганда икки баравар кўпроқ бўлди. Ўсимликларнинг ўсиши учун зарур бўлган озиқа моддалари ҳам анча кўпроқ тўпланди. Натижада институтнинг тажриба участкаларида юқори ҳосил олиниши туфайли ҳарбир центнер доннинг таннархи оддий далалардан олинган доннинг таннархидан кўра камроқ бўлди. Институт томонидан олинган тажриба ма'лумотлари Зауралье шароитида ерни ишлаш янги системасининг ҳартомонлама афзаллигини тасдиқлайди.

Красноуфимск селекция тажриба станциясининг илмий ходими ўртоқ Салютин сули ва буғдой экишда ерни ишлашнинг янги усулларини қўлланиш соҳасидаги дастлабки амалий тажрибалар ҳақида сўзлаб берди. У Мальцев системасини қўлланиш Приуралье шароитида ҳам дон экинлари ҳосилини оширишга ёрдам бериши лозим, деган хулоса чиқаради.

Профессор Генкель (СССР Фанлар академиясининг Ўсимликлар физиологияси институти) ерни ишлашнинг янги системасини қўлланиш ўсимликларнинг ривожланишига яхши та'сир этиши ҳақида гапирди. У институт бригадаси СССР Фанлар академиясининг экспедицияси составида «Заветы Ленина» колхози далаларида иш олиб борган вақтида тўплаган ишонтирарли рақамлар ва фактларни келтирди.

Ерни ишлашнинг Мальцев томонидан таклиф этилган системаси тупроқ муҳитини ўзгартиради. Ўсимликлар кислород, сув ва озиқа моддалари блан яхшироқ та'минланади. Тупроқнинг микрофлораси ўзгаради, бундай шароитда ўсимликлар илдиз системасининг тузилиши бошқача бўлади. Дискаланган далаларда ўсимлик илдизларининг кўпроқ қисми ернинг устки қатламида жойлашади. Илдизлар фойдали моддаларни кўпроқ ўзлаштиради. Ҳатто камгина ёмғир ёққанда ҳам ўсимликлар намликни тез ўзлаштириб оладилар. Экинларнинг юқори температураларга чидам бериш қобилияти ортади. Улар ҳавонинг иссиғлигига яхшироқ бардош берадилар, камроқ намлик блан ҳам қаноатланадилар. Бу ҳол иккинчи ва учинчи йилда ҳайдалмайдиган, балки фақат дискаланадиган далалардаги экинларда айниқса сезиларлидир. Қўриқ ва бўз ерларга экилган экинларда ҳам шу нарсани кўриш мумкин. Олимлар ерни ҳайдамасдан, фақат дискалаб экин экиш методини кенгроқ жорий қилиш зарур, бу метод деҳқончиликни янада ривожлантириш ва такомиллаштириш йўлида янги яхши натижаларни берса керак, деган хулосага келмоқдалар.

Курган области, Шадрин районидаги Калинин номли колхознинг раиси ўртоқ Димшакова минбарга чиқади. В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг президенти ўртоқ Лисенко бу қишлоқ хўжалик артелининг далаларини бориб кўрди ва колхозда далачилик маданиятининг юксак даражада бўлганлигини та'кидлади.

— Бизнинг колхозимиз илгари юқори ҳосил етиштирмас эди, — дейди ўртоқ Димшакова, — лекин 1950 йилда биз гектаридан 122 пуддан баҳори буғдой ҳосили олдик. Бунинг учун биз ҳамиша Терентий Семенович Мальцевга колхоз ташаккурини айтамиз. У бизга ерни қандай қилиб чуқур ҳайдашни, бегона ўтларга қарши қандай қилиб кураш олиб боришни, юмшатилган анғиз ерларга буғдой экишни ўргатди. Биз анғиз ерларда ҳайдалган ерлардагига қараганда гектарига 3—4 центнер кўпроқ ҳосил олмоқдамиз.

Кейинги уч йилда қурғоқчилик бўлди, лекин шунга қарамай, биз гектаридан 100 пуддан ҳосил олиб келдик. Колхоз янги агротехникани қўлланиб, ғалла топшириш планларини муддатидан илгари бажарадиган бўлди, МТС ишлари учун тегишли ҳақни ўз вақтида тўлаб, ўртоқ Мальцев тавсия этганича, эртапишар ва кечпишар сортли экин уруғлигини кўпроқ жамғарадиган бўлдик.

Кейинги икки йилда колхозимиз а'золари ҳар меҳнат кунига уч килограммдан ғалла олиб келмоқдалар.

Ўртоқ Димшакова кенгаш қатнашчиларини ўртоқ Мальцев томонидан ишлаб чиқилган ва муттасил юқори ҳосил олинишини та'минлайдиган агрономия усулларини актив ўрганишга ва далаларда жорий қилишга чақиради.

Курган область партия комитетининг секретари ўртоқ Денисов сўзга чиқади. У ўртоқ Мальцев томонидан ишлаб чиқилган агротехника усуллари Курган областида кенг жорий қилинаётганлиги ҳақида гапиради. Ҳозирги вақтда область колхозларида 619 минг гектар майдонда шудгор ерлар донгдор дала мудирининг методи бўйича ишланмоқда. Машина-трактор станциялари катта массивларни ер қатламларини ағдармасдан ҳайдамоқдалар. Колхозлар ва совхозлар дон экинларини дискаланган анғиз ерларга экмоқдалар.

Область партия ташкилоти ерни ишлашнинг Мальцев томонидан таклиф этилган янги методларини актив пропаганда қилмоқда ва жорий этмоқда. Йил сайин колхоз раислари, агрономлар ва МТС директорларининг кенгашлари ва семинарлари ўтказилмоқда. Колхоз олими, илғор агротехника автори ўртоқ Мальцев докладлар қилмоқда.

Мальцевнинг прогрессив агротехникасини жорий этиш областьда далаларнинг унумдорлигини оширишга ва дон етиштиришни, биринчи навбатда баҳори буғдой етиштиришни кўпайтиришга имкон берди. Колхоз ва совхозлар ҳатто ҳаво ноқулай келган йилларда ҳам яхши ҳосил олдилар ва давлатга ғалла топширишни уч баравар кўпайтирдилар. Колхозчилар ҳам анча кўпроқ ғалла оладиган бўлдилар.

Лекин агар Иттифоқ ва республика қишлоқ хўжалик раҳбар ташкилотлари бу тадбирларни амалга оширишда актив ёрдам берганларида эди, у вақтда ҳосилни ошириш соҳасида муваффақиятлар янада каттароқ бўлур эди. Нотиқ бу муҳим ташаббусга э'тиборсизлик блан қараган турли министрликлар ва илмий муассасаларни танқид қилди. Масалан, ерни Мальцев методи блан ишлаш учун зарур бўлган отвалсиз плуглар ва бошқа қишлоқ хўжалик қуролларини ишлаб чиқариш шу вақтгача йўлга қўйилмаган.

Ўртоқ Денисов ўз сўзининг охирида Сибирь ва Қозоғистоннинг фан ва практика ходимларига мурожаат этиб, ўртоқ Мальцев системаси бўйича ерни ишлашнинг янги усулларини янада активлик блан тажриба қилишга ва жорий этишга чақирди.

Кенгашда кундузги мажлиснинг охирида В. И. Ленин номидаги Бутуниттифоқ қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг президенти ўртоқ Лисенко катта нутқ сўзлади.

— Коммунистик партия, — дейди у, — фан, назария — қудратли воситадир, бусиз хўжаликни чинакам тўғри бошқариб бўлмайди, деб та'лим беради. Мальцев томонидан амалга оширилаётган таклифлар фанга чуқур асослангандир ҳамда назария блан практиканинг умумлаштирилган хулосаларидан иборатдир. Бу таклифлар тупроқни яхшилашга ва далаларни тозалашга, экинларнинг ҳосилини оширишга қаратилгандир. Ўртоқ Мальцев ўсимликларнинг фан томонидан очиб берилган ривожланиш қонунларидан ижодий равишда фойдаланади ва уларни ривожлантиради.

Ўртоқ Лисенко колхоз олимининг эришган ютуқларига юксак баҳо берди, унинг ерни ишлаш ва экиш методларини ижодий равишда ўзлаштириш ва қўлланиш далаларнинг унумдорлигини янада оширишда катта аҳамиятга эга эканлигини уқтириб ўтди.

Академик Лисенко ўз нутқининг анча қисмини далаларнинг бегона ўтлар блан ифлосланишига қарши, чунончи Зауралье ва Сибирь далаларида шу вақтгача тугатилмаган қоракўза ўтига қарши кураш олиб боришга бағишлади. Олим илгари тозаланган далаларда бегона ўтлар пайдо бўлишининг асосий сабабларини очиб берди. У бегона ўтлар уруғининг пайдо бўлиши имкониятини бартараф қилиш учун уруғлиқ участкаларини олмошлаб экиш далаларидан ташқари жойлаштиришни тавсия этди. Чунончи, академик Лисенко «Заветы Ленина» колхозида далаларнинг тозалиги масаласини узил-кесил ҳал этиш учун ем-хашак олмошлаб экишни уруғлиқ олмошлаб экишга айлантиришни тавсия этди.

Шунингдек, ўртоқ Лисенко далаларни тўғри ўғитлаш катта аҳамиятга эга эканлигини кўрсатиб ўтди. Дискаланган анғиз ерларга экиш олдидан кам миқдорларда тўғри равишда ўғит солинганида эди, бундай ерлардаги экинлардан янада кўпроқ ҳосил олинар эди. У экиш вақтида кам миқдорларда органик-минерал ўғитлар солишнинг академия томонидан ишлаб чиқилган усули тўғрисида сўзлаб берди. Бундай усулда экиш ҳосилни анча оширади.

Ўртоқ Лисенко ўз нутқининг охирида қишлоқ хўжалиги механизациясини янада такомиллаштириш масалаларига тўхталиб ўтди. У машина конструкторларининг колхозчилар ва механизаторлар блан маҳкам ҳамкорлик қилишлари, уларнинг деҳқончилик практикаси томонидан қўйилган янги талабларни мукаммал суратда билишлари зарурлиги ҳақида гапирди. Практика талабларини чуқур билмасдан туриб, яхши машиналарнинг конструкциясини тузиш мумкин эмас. Ерни ўз методи бўйича ишлаш учун янги қуроллар ва механизмларни муваффақиятли равишда яратучи ўртоқ Мальцевнинг конструкторлик иши а'ло намуна бўлиб хизмат этмоқда.

Академик Лисенко ерни ишлашнинг Мальцев томонидан таклиф этилган ва муваффақият блан амалга оширилаётган системасини ўрганиш ва уни ижодий равишда, ҳарбир районнинг, ҳарбир колхоз ва совхознинг конкрет хусусиятларини ҳисобга олиб қишлоқ хўжалик ишлабчиқаришида жорий этиш зарур, деган хулоса чиқарди.

* * *

Кечқурун кенгаш ўз ишини давом эттирди.

Тошкент шаҳар Октябрь районидаги болалар кутубхонаси кун бўйи гавжум бўлади. Бу ер пионер ва ўқувчиларнинг энг севимли жойларидан биридир. Болалар кутубхонадан истаган ҳикоя, повесть, романларини топиб ўқийдилар, кутубхона ходимлари уларга яхши хизмат қилади. **Суратда:** ўқувчилар бадиий асар танламоқдалар.

Э. Погорельченко фотоси.
(ЎзТАГ фотохроникаси).

Рамз БОБОЖОН

КУЗАТИШ

Кузатиб қўйганман дўстларни йўлга,
Ўзим ҳам чиққанман сафарга кўп бор.
Лекин ололмаган қалбимни қўлга,
Бунчалик ҳаяжон, орзу, ихтиёр...
Йўқ! Бу гал бошқача тепади юрак,
Бошқача кезади томирларда қон,
Бошқача кўринар атроф-теварак,
Бошқача интилиш, бошқача армон.
Паровоз пишқирар йўлга отланиб,
Биров жўнар, биров кузатиб қолар,
Бир қиз ўзида йўқ — жуда шодланиб,
Улуғ Москвани тилига олар.
Оддий бир колхозчи шунча бахтиёр,
Сельхоз виставкага боради шу чоқ.
Меҳнаткаш учун бу ҳурмат-э'тибор,
Уни кузатади бутун бир қишлоқ.
Уни кузатади кетманчи Ойпош,
Сувчи Шокир ота, бухгалтер Қўзи.
Уни кузатади қону қариндош,
Вақти зиқ бўлса ҳам раиснинг ўзи.
Уни кузатади фото-мухбир ҳам,
Ортидан юради, худди изма-из, —
Суратга олади қўймасдан бир дам,
Эрта газетада машҳур бўлар қиз:
Ўзи соддагина, сочи жамалак,
Кўзлари қуралай, юзлари лўппи,
Эгнида хосиятхон-атласдан кўйлак,
Бошида келишган ироқи дўппи.
Пахтага миришкор, уста она-қиз,
Мўл ҳосил ундириб олади ҳар йил,
Ёш-қари олдида ҳурмати чексиз,
Меҳнатига ҳамма бўлади қойил.
Москвани кезар унинг хаёли,
Москва порлайди ёрқин кўзида,
Москва туфайли бахту иқболи,
Ташаккур айтади ҳарбир сўзида...
Шундай кузатганман дўстларни йўлга,
Ўзим ҳам чиққанман сафарга кўп бор.
Лекин ололмаган қалбимни қўлга,
Бунчалик ҳаяжон, орзу, ихтиёр...
Мана, поезд жўнар, у блан гўё
Менинг юрагим ҳам бирга кетади,
Москва менга ҳам дун'ё ва дун'ё
Янги бахт-саодат инъом этади.

Кўчма кино

Чиноз районида ташкил этилган кўчма кино колхозларга маданий хизмат қилмоқда. Кўчма кино район колхозларида бўлиб, меҳнаткашларга турли ҳужжатли ва бадиий фильмлар кўрсатмоқда. Маленков номли, Молотов номли ва Ворошилов номли колхоз а'золарига «Ёш гвардия», «Севги достони», «Мардлик мактаби» каби кинофильмлар қўйиб берилди.

М. Орзиқулов.

Оҳангаронда савдо ишлари аҳоли талабига мувофиқ уюштирилсин

Республикамизнинг асосий кўмир ҳавзаси — Оҳангароннинг кончилари москвалиларнинг меҳнат унумини янада ошириш тўғрисидаги ватанпарварлик ташаббусига қўшилиб, кўмир чиқариш сур'атини ошириш учун астойдил курашмоқдалар. «Узбекуголь» тресты корхоналарининг коллективлари 1954 йил яримйиллик планини муддатидан илгари бажариб, исте'молчиларга планадан ташқари бирнеча минг тонна кўмир жўнатдилар. Кончилар шаҳарининг аҳолиси йилдан-йилга ўсмоқда, шаҳар аҳолисининг моддий фаровонлиги ошиши блан, унинг саноат ва озиқ-овқат молларига бўлган талаб ва эҳтиёжлари ҳам ўсмоқда.

Шаҳарда ҳозир бирнеча ОРС ҳамда ишчилар кооперацияси (Рабкооп) ишламоқда. Бу савдо ташкилотларининг товар обороти йилдан-йилга кўпаймоқда. Катта ошхона, магазин, ресторан, янги чойхоналар ишга туширилди. Яна янги умумий овқатланиш корхоналари қурилмоқда.

Броқ шунга қарамай, шаҳарда савдо-сотиқ ишлари аҳолининг кун сайин ўсиб бораётган талаб ва эҳтиёжларини қондирмаётир. «Узбекуголь» тресты ишчилар та'миноти бўлими яримйиллик оборот планини 97,5 процент бажарди, холос. Гўшт, балиқ, картошка, сабзавот келтириш планлари ҳам бажарилмади. Июль ойида ҳам шаҳар аҳолисини сабзовот, картошка ва мева блан та'мин этиш ишларида ўзгариш бўлмади. Кончилар сабзавот ва мевани бозордан сотиб олмоқдалар. Кончиларни мева блан та'минлаши лозим бўлган «Горняк» совхози шаҳарга онда-сонда мева юбориб туриш блан чегараланмоқда.

Аҳолини картошка, сабзовот ва мева блан та'минлашда зўр ташаббус кўрсатиши лозим бўлган ишчилар кооперацияси матлубот кооперацияси вакилларининг IV с'езди қарорлари асосида ишламаётир. Бу қарор Оҳангарон ишчилар кооперацияси правлениесининг (раиси ўртоқ Зокиров) ходимларига ўқиб эшиттирилгани ҳам йўқ. Бу савдо ташкилоти атроф районлардаги колхозлар блан шартнома тузиш, улардан сабзовот ва бошқа қишлоқ хўжалик маҳсулотлари сотиб олиш ёки колхозларнинг молларини комиссион тартибда сотиб бериш юзасидан биронта ҳам иш қилмаган. Ишчилар кооперациясининг шаҳарда 2 та сабзавот дўкони бор. Лекин улар йилнинг 10 — 11 ойи давомида қулф туради. Уларда ҳозир ҳам сабзавот йўқ. «Средазуголь» комбинати ва Ўзбекистон ССР Савдо министрлиги кончилар шаҳарини картошка, сабзавот ва мева блан та'минлаш масаласига жиддийроқ қараб, бу масалани тезда ҳал қилиши лозим.

Шаҳарда сўнгги техника асосида жиҳозланган катта нон заводи бор. Бу завод кунига 40 — 50 тонна маҳсулот бераолади. Лекин нон заводининг (директори ўртоқ Анорқулов) коллективи ҳозирги кун талабига мувофиқ ишламаётир. Унинг на йиллик ва на ойлик плани бажарилди. Завод ҳар куни планда белгиланган 20 тонна ўрнига 14 — 15 тоннадан нон ёпмоқда, халос.

«Узбекуголь» трестининг ишчилар та'миноти бўлими нонни дўконларга ўз вақтида етказиб бермайди.

Шаҳарда савдо ишларини яхшилаш масаласи ҳар йили шаҳар Советининг сессиясида муҳокама қилиниб, қарорлар қабул қилинади, аммо бу қарорлар қоғозда қолиб кетаберади, унинг ижроси текширилмайди.

Оҳангарон савдо ташкилотларининг ишини ҳозирги кун талаби даражасига кўтариш Оҳангарон шаҳар ижроия комитетининг диққат марказида бўлиши керак.

С. ШАМСИЕВА.

Бракка йўл қўймаймиз

Бизнинг қуюв цехимиз завод миқ'ёсида асосий роль ўйновчи цехлардан ҳисобланади. Чунки завод ишлаб чиқарадиган маҳсулотнинг миқдори ҳам, сифати ҳам асосан қуюв цехининг ишига боғлиқ. Биз қанча кўп ва сифатли маҳсулот берсак, завод шунча кўп маҳсулот ишлаб чиқаради, агар сифатсиз ёки кам маҳсулот берсак, бошқа цехларнинг иши оқсайди.

Мана шуни яхши тушунган цех ишчилари ва инженер-техник ходимлари маҳсулотни кўп ишлаб чиқариш учунгина эмас, балки шу блан бирга тайёрланаётган маҳсулотнинг а'ло сифатли бўлишига ҳам алоҳида э'тибор бермоқдалар. Яқин вақтларгача 6—3, К—60 каби бирқанча мураккаб детальларни тайёрлашда технология процесси бузилиб, маҳсулотнинг кўп қисми брак бўлар эди. Бу эса ўз навбатида корхонага анча зарар келтирар эди.

Бундай кўнгилсиз аҳволни тугатиш мақсадида цех бошлиғи В. Епифанов, цех партия ташкилотининг секретари В. Захаров ўртоқлар коммунист ва комсомолларга ҳарбир детальни тайёрлаш технологиясини синчиклаб кузатиб бориш вазифасини юкладилар. Коммунистлардан Муҳамедов, Невенчанний, комсомоллардан Ашаев, Жикулин, Векузин каби ўртоқлар ишлабчиқариш технологиясига қат'ий риоя қилиб, нуқул а'ло сифатли маҳсулот бердилар ва бошқаларга намуна бўлдилар. Коммунист ва илғор комсомоллардан ўрнак олиб Т. Семенова, В. Захарова ва З. Тимохова ўртоқлар ҳам ёғ насоси учун ишлатиладиган 2—1,6—3 детальларини тайёрлашда алоҳида ташаббус кўрсатмоқдалар. Улар бракка қарши системали кураш олиб бормоқдалар ва кўплаб а'ло сифатли маҳсулот бермоқдалар.

Цехнинг чўян қуйиш участкаси коллективи Ўзбекистон ССРнинг 30 йиллиги шарафига социалистик мусобақани қизитиб, шу кунларда кундалик топшириқни 280—310 процентга етказиб бажараётир. Айниқса, вагранщик Қосимов, қуючи Р. Мелибоев, Г. Алиев, Р. Ёқубов каби илғор ишчилар сўнгги вақтларда маҳсулот сифати учун курашиб, юқори кўрсаткичларга эришмоқдалар.

У. УСМОНОВ,
МПС заводи қуюв цехининг мастери.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» МАТЕРИАЛЛАРИ ИЗИДАН

„Сирли папкадаги шикоятлар"

Газетанинг шу йил 2 июль сонида юқоридаги сарлавҳа остида редакция почтасидан материал босилиб, унда Юқоричирчиқ районидаги Жумабозор жут-каноп заводининг фельдшери Ситникованинг беморларга нисбатан қўпол муомалада бўлаётгани, порахўрлик блан шуғулланиб келаётганлиги, медпунктда тегишли тартиб ўрнатилмаганлиги танқид қилинган эди.

Тошкент область соғлиқни сақлаш бўлимининг мудири ўртоқ Ҳошимовнинг редакцияга билдиришича, хабарда кўрсатилган фактлар тўла тасдиқланган. Фельдшер Ситникова район соғлиқни сақлаш бўлимининг буйруғи блан вазифасидан четлатилган, район соғлиқни сақлаш бўлимининг мудири ўртоқ Усмонов эса меҳнаткашларнинг ариза ва шикоятларига бефарқ қарагани учун огоҳлантирилган.

Босилмаган хабарлар изидан

Редакциямизга келган хатларнинг бирида Тошкент шаҳар Москва районидаги Орджоникидзе маҳалласида водопровод ва ариқларда мунтазам равишда сув бўлмаётганлиги, водоканал тресты ходимлари маҳаллани сув блан та'минлашга етарли э'тибор бермай келаётганликлари ма'лум қилинган эди. Редакция фактларни аниқлаш ва чора кўриш учун хатни шаҳар ижроия комитетига юборган эди.

Меҳнаткашлар депутатлари Тошкент шаҳар Советы ижроия комитети раисининг ўринбосари ўртоқ А. Коваленконинг редакцияга хабар қилишича, хатда кўрсатилган фактлар тўла тасдиқланган. Шаҳар ижроия комитети маҳалла аҳолисини сув блан доимий та'минлаш учун зарур тадбирлар белгилаган ва сув насослари ремонтдан чиқарилган.

Максим Горький кўчасидаги 11 ва 13-нчи тупикларда ҳамда Ҳунарманд проездида турувчи аҳолини сув блан та'минлаш учун водоканал тресты техник тадбирларни амалга оширабошлаган.

АГРОНОМ МАСЛАҲАТИ

Ғўза августда ҳам парвариш қилиниши керак

КПСС Марказий Комитети июнь Пленуми қарорини амалга ошириб областимиз колхозлари ғўзанинг ривожланишини тезлатиш йўлида июль ойида бирталай ишларни қилдилар.

Илғор бригада ва звенолар, колхоз ва совхоз ҳамда районлар июль ойи учун тузилган графикда белгиланганча ғўза қатор ораларини ишлаш, суғориш ва озиқлантириш ишларини сифатли қилиб бажариб мўл ҳосил тўплашда анча ютуқларга эришдилар.

Лекин культивация, суғориш ва озиқлантириш ишлари ўз вақтида бажарилмаган кўпгина майдонларда ғўзалар ривожланишдан ва ҳосил тўплашдан анча орқада қолди. Бу ҳол ғўза парваришини август ойида ҳам ҳечбир сусайтирмасликни, балки барча майдонларда мўл ҳосил тўплаш учун ҳарбир кундан энг кўп фойдаланишни талаб қилади.

Илғор колхоз ва бригадаларнинг тажрибалари, шунингдек илмий-текшириш соҳасида олиб борилган ишларнинг самарали якунлари ғўзани август ойида парвариш қилишнинг ҳам мўл ҳосил етиштиришда катта аҳамиятга эга эканини кўрсатади.

Шунинг учун областимиз колхозлари Фарғона областининг Боғдод райони колхозчилари бошлаган ишга қўшилишлари, янада мўл ҳосил тўплаш ва уни сақлаб қолиш учун курашни август ойи охиригача давом эттиришлари керак.

Ғўза парваришида август ойида қилинадиган ишлар табақалаштирилганда, я'ни агротехника тадбирларини ҳарбир участкадаги ўсимликнинг ҳақиқий ҳолати ва талабига мувофиқ тарзда амалга оширилгандагина энг кўп яхши натижа беради.

Пахтакорлар ҳозирги кунларда бутун э'тиборни ғўзадаги шона, гул ва кўсакларни кўплаб тўкилишига мутлақо йўл қўймасликка, кўсакларни кўпроқ ва тезроқ тугдиришга қаратишлари керак. Ғўзаси ривожланишдан кейинда қолган участкаларда ўсимликнинг яхши ўсиши, шона ва гул ҳосил қилиши учун шароит туғдириш зарур. Чунки августнинг биринчи ярмида ҳосил бўлган шоналар августнинг иккинчи ярмида гуллаб кўсакка айланади, кечроқ етилса ҳам бу кўсаклар ҳосил беради.

Августнинг биринчи ярмидан кечикмасдан ғўза чеканкасини тугаллаш керак. Чеканка натижасида ўсимлик танасида озиқ моддаларнинг тақсимланиши ўзгариб шона, гул, кўсаклар кам тўкилади, уларнинг вазни ортади ва пишиши тезлашади. Ўзбекистон ССР Қишлоқ хўжалик министрлигининг кўрсатмасига мувофиқ, ўсимликдаги мева шохчалар 11—12 та бўлган участкалардаги ғўзалар ҳам чеканка қилиниши керак. Аммо мева шохчалари 11 тадан кам бўлган ғўзалар чеканка қилинмайди.

Ғўзаси ривожланишдан кейинда қолиб ўсимлик шох-шаббалари илашиб кетмаган участкаларда августда экин қатор оралари 1—2 марта сифатли культивация ва чопиқ қилинади. Бунинг натижасида бегона ўт йўқолади, ерда нам сақланади, хусусан тупроқдаги биологик процесслар кучайиб, ўсимликнинг озиқ моддалар блан та'миноти яхшиланади.

Бу йил кўпгина майдонда ғўзалар ривожланишдан кейинда қолган. Шунинг учун ғўза қатор ораларини ишлашга бутун трактор культиваторлари ва қишлоқдаги ишга яроқли аҳоли жалб қилиниши керак.

Ғўзалар нормал ривожланаётган участкаларда августда экин қатор ораларида бегона ўтлар йўқотилиши, бир-икки марта ўталиши керак.

Ҳосил тўплаш ва уни сақлаб қолишда суғоришнинг аҳамияти катта. Хусусан ғўзани август ойида суғориш ғоят муҳим. Бунинг сабаби шуки, ўсимликда ривожланаётган мева органлари нормал шаклланиши учун кўп миқдор озиқ моддалар ва кўп миқдор сув талаб қилади. Ғўза мева ҳосил қилиш даврида (август ойи ярмларигача) энг кўп сув талаб бўлади.

Август ойида, айниқса унинг биринчи ярмида ҳаво анча иссиқ бўлиб, ғўза ўз танасидаги сувни кўп миқдор буғлатиб туради. Айни вақтда ғўза қониб сув ичмаса, чанқаб қолса ўсимликнинг сирт томонидаги гул, шона, кўсаклар кўп тўкилади, кўсаклар секин ривожланади, ўсимлик орасидаги кўсаклар бевақт очилади.

Броқ ғўзани керагидан ортиқча суғориб юбориш ҳам анча зарар етказади. Ғўзалар ортиқча суғорилса, нормадан ортиқ сув берилса, фақат тупроқ эмас, балки ҳаво намлиги ҳам ошиб кетади. Бундай ҳолларда ғўза янги шох ва янги барглар чиқаради. Натижада ғўза бағри сояланиб қатор ораларидаги ҳаво намлиги янада ошади. Сояланиш ва ҳаво намлигининг ошиб кетиши кўсаклар ривожланишининг секинлашувига, очилишининг кечикишига, ўсимликнинг ҳархил замбуруғ касалликлари блан оғришига ва зараркунандаларнинг тарқалишига сабаб бўлади.

Ғўзани август ойида суғориш қат'ий табақаланиши — у, ўсимликнинг ривожланиши ва тупроқ шароитига қараб белгиланиши керак.

Сизот сувлар чуқур турган бўзтупроқ ерларда ғўзалар август ойида 14—16 кун оралатиб икки марта, енгил — қумоқ ва қум тупроқли, шунингдек ости шағал ерларда ғўзалар уч марта суғорилиши керак. Бу ҳолда бўзтупроқ ерларда ҳар суғоришда гектарига кўпи блан 800—900 кубметр, енгил тупроқли ерларга эса 700 кубметр сув қўйилиши лозим.

Сизот сувлари ер бетидан 1—2 метр паст турган ўтлоқ тупроқ ерларда ғўзалар кўпи блан икки марта ва кўп ҳолларда бир марта суғорилиши керак. Бу ҳолда ҳар суғоришда кўпи блан 700 кубметр сув сарф қилинади.

Ғўзалар ғовлаб кетган бўлса, я'ни тана ва ён шохлар зўр бериб ўсиб шона, гул, кўсаклар кам бўлса, ўсимликнинг ҳосилсиз қисмларини янада ўсиб кетмаслиги учун экинни суғоришда тўхталиброқ туриш тавсия қилинади.

Сувдан тўғри фойдаланишда суғориш усули катта аҳамиятга эга. Мўл ҳосил тўплашда ўсимликка нормал сув ҳаво шароити вужудга келтириш учун ғўзани чуқур эгатлар орқали суғориш ва бунда эгатларнинг кўпи блан учдан бир қисмигача сув тўлдиришга йўл қўйилади. Шунда ер яхши намланади, эгат пушталари юмшоқ бўлиб, ғўзанинг яхши ривожланиши учун қулай шароит туғилади. Кўллаб — ер бетини туташ сувга бостириб суғоришга асло йўл қўйилмайди. Акс ҳолда тупроқ зичлашиб кетиб шона ва кўсаклар тўкилиб кетади.

Суғориш юзасидан қат'ий контрольлик жорий қилиш, ғўзанинг чанқаб қолишига ҳам, керагидан ортиқча суғорилишига ҳам йўл қўймаслик керак.

Август ойи охирида суғоришда сувни катта норма блан бериш унча тузук бўлмайди, ҳатто бу ғўза тупларининг ётиб қолишига сабаб бўлиб зарар етказиши ҳам мумкин.

Кўсакларнинг тезроқ етилиб пишиши учун сизот сувлари юза турган ерларда август ойида ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилашга қаратилган тадбирларни кўриш, жумладан зовур ва коллекторларни тозалаш, чуқурлаш керак.

Ғўзалар бақувват бўлиб ўсган ерларда кўсаклар пишиб етилишини тезлатиш учун қатор ораларини шамоллатишни ҳам тавсия этиш мумкин. Бунинг учун қатор ораларидан юриб ўтиш йўли блан ғўза тупларини қимирлатиб туриш лозим.

Август ойида ғўзани зараркунандалардан сақлаш ҳам катта аҳамиятга эга. Акс ҳолда зараркунандалар ҳосилга анча зарар етказади.

Областимизнинг кўпгина колхозларида ғўзада ўргимчаккана тарқалган. Ғўзанинг бу хавфли зараркунандасига қарши кураш диққат марказида туриши керак. Зараркунандалар тарқалишини кун сайин текшириб туриш, зараркунанда босган ерларни ҳисобга олиш ва уларни тезда қириб ташлаш керак. Бу жиҳатдан Қува районидаги комсомоллар ташаббусини кенг миқ'ёсда ёйиш керак. Қува район комсомоллари далаларда махсус постлар ташкил қилганлар. Улар зараркунанда пайдо бўлиши бланоқ, колхозчилар блан биргаликда уни қириб ташлаш чорасини кўрадилар.

Ўргимчаккана иссиқ кунларда тез урчиб кетади. Шунинг учун ўргумчаккана пайдо бўлганлиги билиниши ҳамоноқ ғўзаларни дорилаш зарур.

Ўргумчакканага қарши олтингугуртга 1:1 нисбатда оҳақ ёки ўтин кули қўшиб чанглаш, ярим градусли ИСО эритмаси ёки бир ярим процентли коллоид олтингугурт суспензияси пуркаш яхши натижа беради.

Ҳозирги даврда зараркунандаларга қарши дорилашда ҳар гектар ерга қўйидаги миқдорда доривор ишлатиш тавсия этилади. Ерда юриб дорилайдиган аппаратлар блан чанглашда ҳар гектар ерга 30 килограмм олтингугурт блан 30 килограмм ўчирилган ва қуритилган оҳак сарфланади, пуркашда эса 2000 — 2500 литр коллоид олтингугурт ёки ИСО эритмаси ишлатилади.

Эритма, суспензия ва чангланадиган дориларни тўғри тайёрлашга алоҳида э'тибор бериш керак. Кўпинча олтингугурт дорилар блан чанглашнинг кам натижа бераётганлиги ма'лум бўлмоқда. Бунинг сабаби шуки, майдаланган олтингугурт чанглаш олдидан яхши қуритилиб майда кўзли элакдан ўтказилмаётир.

ОДН блан чанглаш ёки пуркашда машинанинг учликлари тўғри ўрнатилмаётир, шлангалар кирланиб қолган, клапанлар бузуқ бўлади. Бу камчиликларга йўл қўймаслик, уларни тузатиш керак.

Зараркунандани батамом қириб юбориш учун ғўзаларни 6 — 8 кун оралатиб такрор дорилаш керак.

Кўсак қурти тушган далаларга дори пуркаланади ёки чангланади ё эса ерга заҳарли емлар ташланади. Чанглашда ДДТ ёки гексохларон, шунингдек арсенат кальций ёки кремнефтористий натрий дорилари ишлатилади. Пуркашда ҳам мазкур дориларни сув қўшилиб тайёрланган суспензияси ишлатилади.

Августда ғўзага ширанинг кўп зарар етказиши мумкин. Шунинг учун пахта майдонлари шира тушганлик жиҳатдан ҳам қунт блан текширилиб туриши ва шира кўринганда ғўзалар дарҳол дориланиши керак.

Вазифа барча воситалардан тўла фойдаланилган ҳолда ҳосилни зараркунандалардан сақлаб қолишдан иборат.

Социалистик мажбуриятда олинган пахта ҳосилини етиштириб бериш фақат пахтакорлар ва механизаторларнинг фидокорона меҳнати блан та'мин этилиши мумкин.

Август ойида ғўзани сифатли парвариш қилиш ва суғориш, шунингдек ҳосилни зараркунандалардан сақлаш блан бирвақт барча колхоз ва МТСлар пахта йиғим-теримига, ҳаммадан олдин пахтани машина блан теришга ҳартомонлама тайёргарлик кўришлари керак.

Пахта териш машиналарининг унумли ишлаши учун ҳозирданоқ пахтаси машина блан териладиган участкаларни ажратиб қўйиш зарур.

Сушилкалар, майдончалар ва хирмонларни қуриш ишларини ҳартомонлама қизитиб юбориш керак.

А. ДУДКО.
Союз НИХИ илмий ходими.

ЎЗБЕКИСТОН СОВЕТ ЁЗУВЧИЛАРИНИНГ III С'ЕЗДИГА

ХАЛҚИМИЗГА МУНОСИБ БАДИИЙ АСАРЛАР ЯРАТАЙЛИК

Ўзбек совет адабиёти юксалишда

М. ШЕВЕРДИН,

Ўзбекистон Совет ёзувчилар союзи правлениеси президиуми раисининг ўринбосари.

Ўзбек совет адабиёти дун'ёдаги энг илғор, энг революцион адабиёт — совет адабиётининг ажралмас қисмидир. Ўзбек совет адабиёти ўзбек классик адабиёти ва фольклорининг ажойиб намуналарини ижодий равишда ўзлаштириш, улардаги илғор, демократик ва халқчилик традицияларини ривожлантириш ва биринчи навбатда рус классик адабиёти ҳамда кўпмиллатли совет халқлари адабиётининг самарали та'сири остида ўсди, такомиллашиб бормоқда. Ўзбек совет ёзувчилари Навоий, Муқимий, Фурқат блан бир қаторда Пушкин ва Лермонтовни, Гоголь ва Некрасовни, Тургенев ва Толстойни, Чехов ва Островскийни, Горький ва Маяковскийни ҳам ўзларининг устозлари деб биладилар.

Ўзбек совет ёзувчилари Ўзбекистон совет ёзувчиларининг II с'ездидан буён ўтган 15 йил ичида, айниқса Улуғ Ватан уруши даврида катта ютуқларни қўлга киритди. Бу ҳол айниқса 1951 йилда Ватанимиз пойтахти Москвада бўлиб ўтган ўзбек адабиёти ва сан'ати декадасида кўзга яққол кўринди. Декада муносабати блан пьеса, роман, повестьлар, ҳикоя ва ше'р тўпламларидан иборат юздан ортиқ китоб нашр этилиб, совет китобхонларига тақдим этилди. Ўзбек совет ёзувчиларининг айрим асарлари рус, украин, грузин, арман, тожик, озарбайжон, қозоқ, қирғиз, туркман ва бошқа тилларга таржима қилинди.

Марксизм-ленинизм назарияси блан қуролланган ўзбек совет адабиёти социалистик реализм методи принципларига амал қилиб, партиямизнинг идеология соҳасидаги тарихий қарорлари асосида тобора ривожланиб бормоқда.

Адабиётимиз тараққиётининг энг зарур масалаларига бағишланган ВКП(б) Марказий Комитетининг «Звезда» ва «Ленинград» журналлари ҳақида», «Драматик театрлар репертуарлари ва уларни яхшилаш чоралари тўғрисида» чиқарган қарорлари, ўртоқ Маленковнинг партия XIX с'ездидаги доклади, «Правда» газетасининг адабиёт ҳақидаги қатор редакцион мақолалари Коммунистик партия ва Совет ҳукуматининг ёзувчиларимиз тўғрисида қилаётган катта ғамхўрлигининг яққол намунасидир.

Катта тарихий аҳамиятга эга бўлган бу қарорлар блан қуролланган ўзбек совет ёзувчилари халқимизга муносиб асарлар яратиш устида ғайрат блан меҳнат қилмоқдалар.

Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий ўзбек совет адабиётида биринчи бўлиб ижобий қаҳрамонлар образини яратган сан'аткордир. Унинг «Бой ила хизматчи» пьесасидаги Ғофир образига шонли Горький традицияларининг руҳи сингдирилгандир. «Бой ила хизматчи»даги Ғофир ва Жамила образларида Горькийнинг «Одам — бу мағрур жаранглайди!» деган чуқур туманистик фикри мужассамлангандир.

Ш. Рашидовнинг «Ғолиблар» повестидаги табиатни ўзгартирувчи Ойқиз, Олимжон, Смирновлар, Р. Файзийнинг «Чўлга баҳор келди» повестидаги жанговар, пўлат иродали комсомоллар, А. Қаҳҳорнинг «Қўшчинор чироқлари» романидаги колхозчилар бахти учун мардона курашучи Ўрмонжон, Канизак, Сидиқжон, Ойбекнинг «Олтин водидан шабадалар» романидаги фронтовик Ўктам, П. Турсуннинг «Ўқитувчи» романидаги қалби ижодий туйғулар блан тўлиб-тошган халқ ўқитучиси Холмурод каби кўп қаҳрамонлар коммунизм қураётган партияли ва партиясиз совет кишиларининг вакилларидир.

Ҳамза Жамила, Майсара каби хотин-қизлар ижобий образларининг классик намуналарини яратди. Ҳамза традицияларини ижодий давом этдирган Комил Яшин «Гулсара» операсида ўзбек аёлининг озодлик учун курашини акс этдирди. Яшин колхоз раиси Офтобхоннинг ёрқин образини катта бадиий маҳорат блан яратиб берди.

Халқлар дўстлиги темасини ривожлантирган шоир Мирмуҳсин «Қадрдонлар» поэмасида уруш вақтида Ўзбекистонга келиб қолган Галинани оналик меҳри блан бағрига бостан, севган ва тарбиялаган ўзбек аёли Ойнисанинг ҳаётий образини яратиб берди.

Ўзбек совет прозасининг асосчиларидан бири С. Айний ўзининг ўзбек тилида ёзилган «Қуллар», «Бухоро жаллодлари»; «Судхўрнинг ўлими» каби ажойиб асарлари блан ўзбек проза хазинасига дурдоналар қўшди.

Урушгача бўлган бешйилликлар даврида ўзбек прозаси Ғафур Ғулом, Абдулла Қаҳҳор, Ойдин, Хусайн Шамс асарлари блан бойиди. Ойбекнинг тарихий темалардаги «Қутлуғ қон», «Навоий» романлари эса ўзбек адабиётида катта воқиа бўлди.

Урушдан сўнгги даврда А. Қаҳҳорнинг «Қушчинор чироқлари», Парда Турсуннинг «Ўқитучи», Ойбекнинг «Олтин водидан шабадалар» романлари, Шароф Рашидовнинг «Ғолиблар», Раҳмат Файзийнинг «Чўлга баҳор келди», Асқад Мухторнинг «Дар'ёлар туташган жойда» повестьлари майдонга келди.

Партиямизнинг идеология масалалари юзасидан чиқарган тарихий қарорларига жавобан яратилган бу асарлар совет воқилигини реал акс этдиргандир.

Колхоз темасига бағишланган асарлар орасида Раҳмат Файзийнинг «Чўлга баҳор келди», Иброҳим Раҳимнинг «Ҳаёт булоқлари», А. Удаловнинг «Ёз кунларининг бирида», В. Артишчевнинг «Партиянинг оддий кишилари» каби асарлари ҳам бор. Бу асарларда колхозчиларнинг кураши ва меҳнати, механизация соҳасидаги ютуқлар, колхоз янгиликлари, МТС ишлари, қишлоқ меҳнаткашларининг колхоз ҳаётидаги ролини кўрсатишга ҳаракат қилинган.

Адабиётимиздаги жиддий нуқсонлардан бири ишчилар синфи ҳақидаги йирик асарларнинг яратилмаганлигидир. А. Мухторнинг «Дар'ёлар туташган жойда» повести Бекобод металлургия комбинати новаторлари ва рационализаторларига бағишланган. Лекин бу повесть схематик бўлиб чиққан, ундаги образларнинг ҳаракати психологик жиҳатдан асосланмаган, кўп қаҳрамонларининг характери меҳнат процессида очилмайди.

Абдулла Қаҳҳорнинг қатор ҳикоялари, кейинги кунларда Хаким Назир, Раҳмат Файзий, Аббос Муҳиддин, Йўлдош Шамшаров, С. Анорбоев, Александр Удаловларнинг шу жанрда ёзилган асарлари Чехов ва Горькийнинг бадиий маҳоратини ижодий ўрганиш натижасида майдонга келди.

Ишчи ва колхозчиларимизнинг қаҳрамонона меҳнати, айрим кишилар онгидаги ўтмиш сарқитларига қарши кураш, Ўрта Осиёдаги босмачиларга қарши кураш, хотин-қизлар озодлиги, халқлар дўстлиги — бу ҳикояларнинг асосий темасидир.

Броқ ҳали кўпгина ёзувчиларимизнинг ҳикоялари хом, схематик, тузсиз бўлиб чиқмоқда.

Ҳамзанинг революцион лирикасидаги илғор традицияларини давом этдирган Ғайратий, Ойбек, Ҳамид Олимжон, Ғафур Ғулом, Уйғунлар ўзбек совет поэзиясини ривожлантиришга катта ҳисса қўшдилар.

Улуғ Ватан уруши арафасида ўзбек Совет поэзияси йирик поэтик асарлар блан бойиди. Булар орасида «Уч», «Темирчи Жўра» (Ойбек), «Зайнаб ва Омон» «Семурғ», «Ойгул ва Бахтиёр» (Ҳ. Олимжон), «Кўкан» (Ғафур Ғулом), «Онамга хат» (Ғайратий), «Бруно» (Султон Жўра) каби поэмалар бор. Амин Умарий, Ҳасан Пўлат, Темир Фаттоҳ, Зулфия, Собир Абдулла каби шоирларимиз ҳам поэтик асарлар яратиш соҳасида актив ишладилар.

Улуғ Ватан уруши даврида ўзбек совет поэзияси қўлга киритган ютуқлардан энг йириги Ғафур Ғуломнинг Сталин мукофотига сазовор бўлган «Шарқдан бораётирман» ше'рлар тўплами бўлди. Тўпламдаги ше'рларда халқларимиз ўртасидаги бузилмас дўстлик, душман устидан ғалабага бўлган чуқур ишонч хислари акс этган.

Урушдан кейин адабиётимизга янги кучлар кириб келди. Булар орасида Зулфия, Мирмухсин, Асқад Мухтор, Рамз Бобожон, Мамарасул Бобоев самарали ишлаб, адабиётимизга янги-янги асарлар бермоқдалар.

Ишчилар ҳаётига бағишланган «Пўлат қуючи» (А. Мухтор), колхозчилар ҳақида «Қизлар» (Ойбек), «Катта йўлда» (А. Мухтор), «Уста Ғиёс» ва «Яшил қишлоқ» (Мирмухсин), «Қадрдон дўстлар» (Р. Бобожон) каби поэмалар пайдо бўлди.

Тинчлик учун кураш темасида ше'рлар цикли яратилди.

Ўзбек совет поэзиясида талантли шоира Зулфия алоҳида ўрин тутади. Зулфиянинг «Уни Фарҳод дер эдилар» поэмаси, «Ўзбек аёли Саодатнинг америкали хонимга жавоби», «Паранжили хотин» ше'рлари, унинг жўшқин лирикаси ўзбек поэзиясининг ютуқларидандир. М. Бобоев «Эрон осмони остида» циклида сиёсий ўткир, бадиий жиҳатдан пишиқ ше'рлар яратди.

Икки с'езд ўртасидаги вақт ичида ўзбек шоирлари блан қўлни-қўлга бериб ижодий ҳамкорликда ишлаётган Владимир Липко, Светлана Сомова, Андрей Ивановлар қатор янги асарлар яратдилар.

Актив ишлаб, кўпгина асарлар яратаётган Б. Пармузин, Р. Галимов, В. Костиря каби ёш рус шоирлари ҳаққонийликка, янгиликларни топабилишга, совет воқийлигини реалистик картиналарда акс этдиришга интиладилар. Броқ уларда ҳали бадиий маҳорат етишмайди.

Ўзбек совет поэзиясининг ҳозирги кундаги катта камчиликларидан бири тасвирий воситаларнинг бирхиллиги ва тузсизлигидир. Актуал темаларда ёзилган кўпгина ше'рлар бадиий жиҳатдан заиф бўлганлигидан ҳақиқий поэтик асар даражасига кўтарилмагандир.

Ҳамзадан кейин ўзбек совет адабиётида Яшин, Н. Сафаров, Фатхуллин, Туйғун, А. Умарий, И. Султонов, Собир Абдулла каби драматурглар етишиб чиқди. Булар ўзбек театр сан'атини яратишда муҳим роль ўйнадилар.

Урушгача «Тор-мор» (Яшин), «Навоий» (Уйғун ва И. Султон) «Қалтис ҳазил» (Уйғун), «Уйғониш» (Н. Сафаров), «Сотқинлар», «Ғунчалар» (Фатхуллин) каби пьесалар ёзилди. Рус классик ва совет драматургиясининг бой хазинаси ўзбек совет драматурглари учун чинакам ижодий тажриба, бадиий маҳорат мактаби бўлди.

II—III с'ездлар ўртасида Ўзбекистон ёзувчилари қатор драматик пьесалар яратдилар. Бу асарлар қардош халқларнинг бузилмас дўстлиги, совет ватанпарварлиги ғоялари блан суғорилган бўлишига қарамай, бадиий жиҳатдан паст савияда бўлгани учун уларнинг бирортаси ҳам саҳнада узоқ тураолмади.

Партия Марказий Комитетининг идеология соҳасидаги қарорлари ўзбек драматурглари ижодидаги камчилик ва хатоларни тугатишга ёрдам берди. Ёзувчиларимиз актуал темаларда қатор асарлар яратдилар.

Яшиннинг «Генерал Раҳимов», Туйғуннинг «Муҳаббат», Н. Сафаровнинг «Шарқ тонги», А. Қаҳҳорнинг «Шоҳи сўзана», Уйғуннинг «Навбаҳор» каби пьесалари шулар жумласидандир.

Кейинги пайтда совет оиласини мустаҳкамлаш темасига бағишланган, оилавий конфликтлар асосида ёзилган «Юрак сирлари» (Б. Раҳмонов), ўзбек демократ шоири Муқимий ҳаётига бағишланган тарихий темадаги «Муқимий» (С. Абдулла), совет студентлари ҳаётига бағишланган «Кечирилмас гуноҳлар» (И. Ўктамов) каби асарлар пайдо бўлди.

Лекин шунга қарамай драматургиямизнинг бу кунги аҳволи бизни ташвишлантирмоқда. Кўпгина пьесаларда конфликтсизлик та'сири бор. Ҳали ўзбек ишчилар синфи, пахтакорлари ҳақида яхши пьесалар яратилгани йўқ. Қатор драматургларимиз секин ишлаётирлар ва дурустроқ асар яратмаётирлар. Балет ва опера либреттолари яратиш соҳасидаги аҳвол эса жуда ачинарли. Театр блан ёзувчилар ўртасида ижодий ҳамкорлик ўрнатилмаган.

Ёзувчиларимиз кинодраматургия соҳасига кам аҳамият бераётирлар. Бирорта ҳам ёзувчи ҳозирги замон темасида тузукроқ киносценарий ёзиб бермади.

Партия ва ҳукуматимиз болалар адабиётига катта аҳамият бериб келмоқда.

Ғ. Ғулом, Ойбек, С. Жўра, З. Диёр, Қ. Муҳаммадий каби ёзувчилар болалар адабиётига катта ҳисса қўшдилар. Ш. Са'дулла, И. Муслим, А. Раҳмат каби ёзувчилар болалар адабиёти соҳасида актив ишламоқдалар.

Кейинги 4—5 йил ичида болалар учун ўнга яқин прозаик китоблар, дастлабки повестьлар (Ҳ. Назирнинг «Кўк орол чироқлари», О. Ёқубовнинг «Тенгдошлар») босилиб чиқди. Ёқубжон Шукуров «Биринчи парвоз» повестини ёзиб тугатди. Мактабгача ёшдаги болалар учун А. Раҳмат, Мирмуҳсин, Ё. Шукуровлар қатор китоблар яратдилар.

Ҳ. Олимжон, Ш. Са'дулла, Муҳаммад'ёроваларнинг болалар учун ёзган эртаклари диққатга сазовордир.

Болалар драматургиямиз энг қолоқ соҳадир. Бу соҳада Тамкиннинг «Қуёш ўлкасида», Чепрунов ва Иванчукнинг «Мактабимизда» асаридан бошқа янги пьесалар йўқ.

Адабий танқидчилик фронтимизда ба'зи силжишлар кўзга ташланади. Ўрта мактаб учун адабиёт дарсликлари тузилди, Ю. Султоновнинг Ҳамза, Ҳ. Ёқубовнинг Ғ. Ғулом, Ҳ. Расулнинг Фурқат, С. Азимовнинг Ҳ. Олимжон, Г. Владимировнинг Д. Фурманов, С. Лиходзиевскийнинг А. Франс ҳақидаги монографиялари ёзилди. Кейинги пайтларда ЎзССР Фанлар академиясининг илмий ходимларидан Н. Раҳимовнинг С. Айний ва С. Жўра, Хаитметовнинг Ҳ. Пўлат, А. Олимжоновнинг Амин Умарий, Н. Владимированинг Ойдин ва З. Диёр ҳақидаги очерклари босилиб чиқди.

Вақтли матбуот, адабий журналларимиз саҳифаларида бирнеча принципиал мақолалар босилди.

Броқ адабий танқидчилигимиз ҳали ҳаётдан, адабиётимиз талабларидан орқада қолмоқда. Адабиётшуносларимиз ўзбек классик ва ўзбек совет адабиёти тарихи проблемаларини кўтармаётирлар, йирик ёзувчиларимиз ҳақида жиддий илмий-текшириш ишлари яратмадилар. Танқидчиларимиз социалистик реализм назариясига оид, марксча-ленинча эстетика принципларига оид дурустроқ асар ёзмадилар.

Кейинги йилларда адабий-идеологик ишнинг муҳим соҳаси бўлган бадиий таржима ишига алоҳида аҳамият берилди. Натижада ўзбек китобхонлари рус ва жаҳон классикларининг, рус совет ёзувчиларининг ва қардош республикалар ёзувчиларининг асарларини она тилларида ўқимоқдалар.

Халқимиз ичидан етишиб чиқаётган талантлар орасидан адабиётимизга ёш кучлар келиб қўшилмоқда. Ёшларнинг энг яхши асарлари газета ва журнал саҳифаларида, адабий тўплам ва альманахларда босилиб турипти. Султон Акбарий, Жуманиёз Жабборов, Темур Маруфийнинг ше'рий тўпламлари, Одил Ёқубов, Людмила Кудрявцева, Александр Поповнинг повестьлари, Анвар Бўрибоев, Георгий Свиридов, Азиз Абдураззоқовларнинг ше'р цикллари кенг китобхонлар оммасига тақдим этилди.

Аммо ҳали ёш ёзувчилар блан ишлаш қониқарли аҳволда эмас. Тажрибали ёзувчиларимиз ҳали бу ишга етарли аҳамият бермаётирлар. Ҳали ҳам кўпгина ёш ёзувчиларимизнинг қўл'ёзмалари узоқ вақт жавобсиз, консультациясиз ётади. Айрим консультациялар эса юзаки ва авторни қониқтирмайдиган даражада бўлади.

Ёш ёзувчиларнинг семинарлари ҳам қониқарли ўтмайди.

Бугун Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'езди очилади. Бу с'езд қарийб 15 йил ичида ўзбек совет адабиётининг қўлга киритган ютуқларини қайд қилиш блан бирга, давлат ва умумхалқ аҳамиятига эга бўлган бу ишимиздаги камчиликларни очиб ташлайди ва адабиётимизни ривожлантиришда муҳим бир босқич бўлиб қолади.

Коммунистик партия раҳбарлигида оламшумул-тарихий ишларни амалга ошираётган халқимизга муносиб бадиий асарлар яратиш — ҳарбир ёзувчининг жонажон вазифасидир.

Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'ездига Москва, Ленинград ва қардош республикалардан ёзувчилар меҳмон бўлиб келдилар. **Суратда: Н. Тихонов, Л. Климович, В. Сафонов П. Дурди** ва бошқа ўртоқлар Ўзбекистон ёзувчилари ўртасида.

В. Салов фотоси.

Катта масалалардан бири

Асқад МУХТОР.

Республикамизнинг ёзувчилар жамоатчилиги ва китобхонлар оммаси Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'ездини зўр қизиқиш блан кутмоқдалар. Чунки, с'езд адабиётимиз тараққиётининг кўпгина масалаларини кенг муҳокама қилади.

Ҳозир китобхонларимизни ҳаяжонлантираётган масалалардан бири, менимча, поэзиямизнинг тараққиёти масаласидир. Сўнгги икки-уч йил ичида Мирмуҳсиннинг «Қадрдонлар» поэмаси ва «Меҳмонлар» ше'рлар цикли, Темур Фаттоҳнинг В. И. Ленин ҳақидаги ше'рлар цикли, Зулфиянинг лирикаси, Ғафур Ғуломнинг халқлар дўстлиги ҳақидаги ше'рлари каби кўпгина яхши поэтик асарлар яратилган бўлса ҳам, ҳозирги кундаги поэзиямизнинг умумий аҳволи китобхонни жиддий ташвишлантирмоқда.

Кўпгина ше'рларнинг ғоявий ва бадиий савияси ҳали ҳам ижодкор халқимизнинг юксак талабларига жавоб берадиган даражада эмас. Ба'зи шоирлар етук бўлмаган, нурсиз, нафассиз, поэтик эҳтироссиз асарлар яратмоқдалар. Чиндан ҳам, шоирларимиз самарали ижод қилаётганлари йўқ. Нима учун, Ғафур Ғулом, Уйғун, Зулфия, Темур Фаттоҳ ўртоқлар, бир вақтлардагидек довруқли ше'рлар бермай қўйдилар? Ҳ. Олимжоннинг «Россия», Ғафур Ғуломнинг «Вақт» ше'рлари сингари, поэзиямизда катта воқиа бўлган ше'рлар нима учун ҳозир яратилмаяпти? Ёки юқорида эсланган ўртоқлар бошқа жанрда катта иш блан банд бўлиб қолдиларми? Ундай бўлса, ўша катта ишлар қани?!

Китобхонларда туғилаётган бу саволлар ҳақиқатан ҳам жуда ўринлидир. Матбуотимизда кўпгина ше'рлар чиқиб турипти. Лекин уларнинг кўпида чуқур лиризм, кучли туйғулар, чинакам ҳаётийлик етишмайди. Шоирларимиз кўпинча тантаналарнигина, ма'лум бир ишнинг натижасинигина куйлайдилар. Чунки бу осон. Ўша тантана, ғалаба ва улуғ натижаларнинг қаҳрамонона меҳнат, мардона кураш, қийинчиликларни енгиш блан қўлга киритилганлигини бадиий образлар орқали акс этдириш, ғалабага эришиш процессини куйлаш эса, астойдил меҳнат талаб қилади. Кўп шоирлар эса бу қийинчиликни четлаб ўтадилар. Халқ турмушини чуқур ўрганмасдан ёзилган юзаки ше'рлар календарьнинг ўша кунги вараги йиртилиши блан эсдан чиқади.

Поэзиямиздаги бундай муҳим камчиликлар с'езднинг диққат марказида туриши керак. С'езднинг шоирларимизга ёрдам кўрсатишига ишонамиз.

Ёш ёзувчи дўстларимга

МИРМУҲСИН.

Алексей Максимович Горький ёш ёзувчилар ижодига ҳардоим жуда катта э'тибор бериб келар эди. У ўзининг йирик асарлари устида ишлаш блан бир қаторда, матбуотда пайдо бўлган янги авторларнинг ше'р ва ҳикояларини ҳамда ўз номига почта орқали келган қанча-қанча қўлёзмаларни ҳам диққат блан ўқиб чиқиб, ёш ёзувчиларга ўз маслаҳатини юборарди. Ана шу олижаноб традицияни пешқадам совет ёзувчилари давом этдирмоқдалар, бошловчи ёзувчиларга қимматли тажрибаларини ўргатмоқдалар.

Ёш ёзувчиларни тарбиялаб етиштиришда, асосан муҳокама, консультация муҳим роль ўйнайди. Бундан ташқари бизнинг ёш ёзувчиларимиз пухта билимли бўлишлари, мактабда ёки олий ўқув юртида а'лочи бўлиб ўқишлари керак. Рус тилини пухта ўрганишлари, классик ва ҳозирги замон пешқадам ёзувчилар асарларини ўқиб-ўрганишлари лозим. Пушкинни, Гогольни, Лермонтовни, Л. Толстойни, Некрасовни, Навоийни, Низомийни, Шевченкони, Ш. Руставелини, Райнисни, Обойни, Тўқайни яхши ўрганмаса, шу блан бирга Гюго, Шекспир, Бальзак, Байрон, М. Твен, Гёте, Шиллерлар ижодини ўқимаса, албатта бу ёш ёзувчининг фикр доираси жуда тор бўлади. Классик ёзувчиларнинг ҳаёти ва ижодига танқидий қараб, уни зерикмай пухта ўрганиш — ёш ёзувчининг дун'ёқарашини оширибгина қолмай, асар устида қандай қилиб иш олиб бориш йўлларини ҳам ўргатади. Шубҳасиз, бизда ҳарбир маданиятли киши жаҳон классикасидан баҳраманд бўлиши табиий нарса.

Ўзбекистонда ҳаваскор ва ёш ёзувчилар жуда кўп. Улар блан практик иш олиб боришда ёзувчилар союзи ва унинг комиссияси қониқарсиз ишлаётир. Бу масалада Ғафур Ғулом, Яшин, Уйғун каби пешқадам ёзувчилар ёшларга ғамхўрлик қилишни унутиб қўяётирлар ёки иккинчи даражали масала, деб қарамоқдалар. Иккинчи бизнинг камчилигимиз — кўпгина ёш авторларимизнинг ўзлари ижодий билимларини ошириш устида қунт қилмайдилар.

Бундай ёш ёзувчилар келгусида ижодий жиҳатдан кучсиз бўлиб қоладилар. Йирик асарлар яратаолмайдилар ёки адабиётдан чиқиб кетадилар. Ба'зи ёш шоирларимиз ўз ше'рининг қофияларини тўғрилаб, вазнларини бир формага соладида, тезроқ босилиб чиқишини кўзлайди. Юзаки, ҳечқандай янгиликсиз, образсиз риторик бир ше'р босилиб чиққандан сўнг, у қаноатланиб, яна шу тоифа «ше'рлар»ни қаторлаштириб ёзаберади. Бундай ше'рларнинг умри жуда қисқа бўлади. Бизга ёдда қоладиган, узоқ умрли талантли асарлар керак. Битта яхши ше'р шоирни элга танитади. Шунинг учун ҳам бизнинг ёш ёзувчиларимиз камтарликни қўлдан бермай, қунт ва сабот блан ишлашлари, кўпроқ асарларни ўқишлари лозим. Шундагина биз халқимизга муносиб пухта асарлар яратаоламиз ҳамда совет ёзувчиси бўлиб етишамиз.

Болалар адабиётини ривожлантириш учун

Ҳаким НАЗИР.

Ўзбек совет адабиётининг муҳим соҳаси — болалар адабиёти ўтган 15 йил ичида катта ютуқларни қўлга киритди. Ўзбекистон ёзувчиларининг иккинчи с'езди арафасида болалар ёзувчиси бор йўғи 2—3 киши саналса, ҳозир уларнинг сони 20 дан ошди. Илгари болалар учун чиқарилган китоблар бармоқ блан санарли даражада бўлса, ҳозир ҳар йили болаларга бағишланган китоблар 40—50 лаб чиқарилмоқда.

Ҳ. Олимжон, Ғафур Ғулом, Ойбек, Уйғун, Султон Жўра, Зафар Диёр, Қуддус Муҳаммадий, Шукур Са'дулла, Адҳам Раҳмат, Ил'ёс Муслим каби ёзувчилар ўзбек совет болалар адабиётига катта ҳисса қўшдилар. Кейинги йилларда болалар адабиётига П. Мўмин, Қ. Ҳикмат, Ё. Шукуров, О. Ёқубов, М. Муҳаммадқулов, П. Муҳаммад'ёрова каби ёзувчилар кириб келди.

Пионер дружинаси, мактаб ўқувчилари ўртасидаги дўстлик, уларнинг туристик походлари, жонажон ўлкани ўрганишлари, катталарга ёрдами каби актуал темаларда ше'рлар, ҳикоялар, повестьлар, поэмалар яратилди.

Бу ютуқларга қарамай ҳали ўзбек совет болалар адабиёти қатор камчиликлардан холи эмас. Ёзувчиларимиз миллион-миллион ёш китобхонларимиздан ҳали кўп нарса қарздорлар.

Болалар поэзияси ва прозаси жанрида совет мактаби болаларининг ҳаётини, унинг бутун гўзаллиги ва ранг-баранглигини катта полотноларда ҳикоя қиладиган поэмалар, романлар, пьесалар йўқ ёки йўқ даражада. Бизда илмий-фантастик асарлар, саргузашт жанридаги ҳикоя, повесть, романлар ёзилган эмас.

Бугун очиладиган Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'езди ёзувчиларимизнинг диққатини юқоридаги масалаларга жалб қилур, ҳарбир ёзувчининг идеологик фронтимизнинг муҳим соҳаси бўлган болалар адабиётини ривожлантиришга ҳисса қўшиши зарур эканлигини қайд қилиб ўтажак ва болалар адабиётимизнинг ривожланиш йўлларини кўрсатиб беражак.

УНУТИЛГАН СОҲА

М. МЕЛЬКУМОВ.

Кино-драматургия бой ва хилма-хил совет адабиётининг энг муҳим жанридир.

Ўзбекистон ёзувчилар союзида замонамизга яраша киносценарийлар яратиш тўғрисида жуда кўп гап-сўз бўлади. Лекин союз президиуми ва кино-драматургия секциясининг айби блан бу соҳа ўзбек совет адабиётининг энг бўш томони бўлиб келмоқда.

Кино-драматургия секциясининг тақдири ёзувчи Станишевскийга топшириб қўйилган. Лекин бу «консультант» назарий тайёргарлик ва тажриба жиҳатдан сценариячиларга маслаҳат беришга лаёқатсиздир. Союзда кино-сценария бўйича Андрей Иванов ҳам консультация беради. У, асосан, шоирлар, драматурглар, прозаикларга ҳам ва шу жумладан киносценаристларга ҳам консультация беради. Мана шундай тасодифий кишилар консультант қилиб белгиланганлиги туфайли союзга ёрдам сўраб борган ёш авторлар ҳечқандай амалий ёрдам ололмайдилар. Шунинг учун ҳам кейинги йиллар мобайнида ўзбек ёзувчилари томонидан биронта ёрқин кино асари яратилмади.

Бундан йигирма йил бурун драматург Комил Яшин «Асал» деган биринчи киносценарийсини ёзди. Шу сценарий асосида бадиий фильм яратилди. Броқ шундан кейин киносценарий ёзишда Яшиннинг иштироки тасодифий характерда бўлиб келмоқда. Фақат шу йил Тошкент киностудиясининг қат'ий талабларидан сўнггина Комил Яшин «Гулсара» музикали драмаси асосида қизиқарли сценарий ёзиб берди. Лекин сценарий ёзилиб, бошқарма томонидан тасдиқлангач, Тошкент киностудиясига «Гулсара» бадиий фильмининг киносценарийси эмас, балки опера театрининг постановкаси керак бўлиб қолди.

Бу воқиадан бироз илгари Комил Яшинга «Ўзбекистон сан'ати» бадиий-ҳужжатли фильмининг сценарийсини ёзиш заказ қилинган эди. Авторни шошилтиришди, унинг уйига телефон қилишавериб эслари кетди. Аммо сценарий тайёр бўлганда авторга:

— Кечирасиз, бу сценарий бизга керак эмас. У ишлабчиқариш планидан олиб ташланди, — дейишди.

Ёзувчиларга бундай муносабатда бўлиш ўзбек драматургларини сценарий ёзишга жалб қилмайди, албатта.

Ўзбекистон кино сан'ати ходимлари ўртасида ўзбек ёзувчилари яхши сценария яратаолмайдилар деган нотўғри фикр туғилган. Тошкент киностудияси ана шу нотўғри «назария»га амал қилиб, Ўзбекистон ҳаётидан ёзилиши керак бўлган сценарияларни республикадан узоқда яшовчи авторларга заказ қилиб келмоқда.

Ўзбек ёзувчиси Абдулла Қаҳҳорнинг «Шоҳи сўзана» номли асари асосида сценария ёзишни Б. Ласкин ва Н. Рожковларга топширдилар. Бу авторлар ўзбек халқи ва колхоз ҳаётини яхши билмаганликлари учун кўп образларни бузиб, оригиналликка путур етказдилар. Тошкент киностудиясининг заказги блан М. Швейцер ўзбек хотин-қизлари ҳаётидан «Опа-сингил Раҳмановалар» номли сценарий ёзди. Бу асар жиддий камчиликларга эга бўлгани ҳолда ишлабчиқаришга топширилди.

Оҳангарон кончилари тўғрисида сценарий ёзишга Ленинграддан Хамармер деган «ёзувчи» таклиф қилинди. У, Тошкент киностудиясидан 30 минг сўм пул олиб кетаберди.

Тошкент киностудияси Бекобод металлурглари тўғрисида сценарий ёзишга қарор қилди. Ма'лумки, бу тема устида кўп йиллардан бери ёзувчи Асқад Мухтор ишлаб келарди. Лекин, студия бу ишни Шаховский деган «сценарист»га топширди. Шаховский эса ёзмаган асари учун 40 минг сўм пул олиб, ғойиб бўлди.

Маҳаллий авторларга э'тиборсизлик орқасида «Ғўза парвариши», «Чигитни экишга тайёрлаш» каби илмий-оммабоп фильмлар Тошкент киностудиясида ишланмай, Новосибирск студияси томонидан ишлаб чиқарилди.

Бизда сценарий ёзаоладиган ва ҳаётни яхши билган кўп ёзувчилар бор. Лекин, ёзувчилар союзи ҳам, Тошкент киностудияси ҳам улардан фойдаланиш тўғрисида жиддий ўйлаб кўрмайдилар. Ҳолбуки, ёзувчи А. Қаҳҳор, К. Яшин, Уйғун, Т. Фаттоҳ ва бошқалар бу ишга жалб этилса, пахта кони — республикамиз ҳаётидан яхши кино асарлари яратилиши мумкин эди.

Ўзбекистон совет ёзувчиларининг III с'езди ҳозиргача э'тибордан четда қолиб келаётган бу соҳани кенг муҳокама қилиб, ўзбек кино-драматургиясини ривожлантириш тадбирларини белгилаши керак.

Ижодий ҳамкорликни кучайтирайлик

Толибжон СОДИҚОВ,
Сталин мукофоти лауреати, композитор.

Мен композитор сифатида Ўзбекистон Совет ёзувчиларининг III с'езди муносабати блан республикамизнинг сўз усталарига энг яхши тилакларимни йўллаш блан с'езд ишларига муваффақиятлар тилайман.

Шубҳа йўқки, с'езд ёзувчиларимизга ҳам, сан'ат ходимларига ҳам ижодий ишларни янада ривожлантиришга, халқимиз учун янгидан-янги асарлар яратишга, ёзувчи, композитор ва артистларимизнинг ижодий ҳамкорликларини мустаҳкамлашга хизмат қилур.

С'езд очилиши кунида ёзувчиларимиз олдига қатор талабларни қўйиш ўринли бўлур эди. Бизда опера сан'ати ҳамон қолоқ соҳа бўлиб қелмоқда. Бизда яхши опера ва балет либреттолари кам. Ёзувчилар бу соҳада янада ғайрат ва шижоат блан ишлашлари керак.

Ўзбек халқи қўшиқни севади, броқ ҳали яхши қўшиқларимиз кам. Бунда композиторлар блан бир қаторда ёзувчиларимиз ҳам айблидирлар. Халқимиз биздан жонажон партиямиз, улуғ Ватанимиз ҳақида, пахтакорларимизнинг фидокорона меҳнати ҳақида ажойиб қўшиқлар кутади.

Миллион-миллион радиохаваскорлари радио орқали бериладиган музикали, адабий эшитдиришларни зўр қизиқиш блан тинглайдилар. Музикали ва адабий эшитдиришлар янада қизиқроқ, янада ранг-баранг бўлиши учун ёзувчиларимизнинг ёрдамлари зарур.

Биз ёзувчиларимиздан коммунизм қурувчиларини куйловчи янги-янги қўшиқлар, ше'рлар, ҳикоялар, очерклар кутамиз.

Ижодий ҳамкорликни кучайтириб, халқимизнинг диди, бадиий завқи ва сан'аткорлар олдига қўяётган талабларига жавоб бераоладиган ғоявий юксак, бадиий етук асарлар яратайлик.

«ИШОНЧ БИЛДИРИЛГАНЛИГИНИ КЎРСАТУЧИ ЯНГИ ДАЛИЛ»

СССР Министрлар Советининг қарори тўғрисида немис демократик матбуотининг ёзганлари

БЕРЛИН, 7 август. (ТАСС). Германиядаги Совет ҳарбий ма'мурияти ва Совет контроль комиссияси томонидан Германия Демократик Республикасининг сиёсий, иқтисодий ва маданий ҳаётига тааллуқли масалалар тўғрисида 1945 йилдан бошлаб то 1953 йилгача чиқарилган ҳамма буйруқ ва фармойишларни бекор қилиш тўғрисида Совет ҳукуматининг қарор қабул қилганлиги тўғрисидаги хабарни бугун Берлиннинг демократик газеталари э'лон қилдилар.

«Трибюне» газетаси шу хабарни «Ишонч билдирилганлигини кўрсатучи янги далил» деган сарлавҳа остида босиб чиқарди.

Демократик газеталарда Германия Демократик Республикаси бош министри ҳузуридаги матбуот идорасининг ахбороти ҳам э'лон қилинди. Шу ахборотда айтилишича, СССР нинг Германия Демократик Республикасидаги элчиси ва СССР нинг Германиядаги олий комиссари Г. М. Пушкин Германия Демократик Республикаси бош министри Отто Гротеволь ҳузурига кириб, унга СССР нинг Германиядаги Олий комиссари аппарати Карлс-Хорстдан СССР нинг Унтер ден Линден кўчасидаги элчихонси биносига кўчирилганлигини ма'лум қилган. Ахборотда кўрсатилишича, Карлс-Хорстдаги хизмат бинолари, шунингдек СССРнинг Германиядаги Олий комиссари аппарати томонидан шу вақтгача банд қилиниб келган ва энди бўшаб қолаётган уй-жой бинолари Германия Демократик Республикаси ҳукуматига топширилади.

Бош министр Отто Гротеволь шу муносабат блан Германия Демократик Республикаси ҳукуматининг ташаккурини изҳор қилди.

Француз жамоатчилиги Совет ҳукуматининг баёнотига катта қизиқиш блан қарамоқда

ПАРИЖ, 7 август. (ТАСС). Француз демократик жамоатчилиги Совет ҳукуматининг таклифига, я'ни тўрт буюк давлат Европада коллектив хавфсизликни та'минлашга манфаатдор бўлган барча мамлакатларнинг кенгашини яқин фурсатда чақириш масаласини биргаликда муҳокама қилсинлар, деган таклифига катта қизиқиш блан қарамоқда.

Француз демократик матбуоти Европада ҳал қилинмаган проблемалар тўғрисида битимга келиш мумкин, деб Совет ҳукумати томонидан билдирилган ишонгга қўшилмоқда.

Франция Коммунистик партияси Сиёсий бюросининг а'зоси Этьен Фажоннинг «Юманите» газетасида э'лон қилинган мақоласида, совет таклифи француз халқининг ҳаётий манфаатларига мос келади, деб та'кидламоқда. Этьен Фажон бундай деб ёзади: Совет ҳукумати таклиф этганидек, тўрт давлатнинг кенгаши чақириладиган бўлса, шу кенгашда тўрт давлат Германия проблемасини турли жиҳатдан муҳокама қилиш блангина кифояланмай, шу блан бирга коллектив хавфсизликни та'минлаш ҳақида янада кенгроқ миқ'ёсда умумевропа кенгашини ҳам тайёрлаган бўлур эдилар.

«ВАШИНГТОНДА БЕСАРАМЖОНЛИК»

Совет ҳукуматининг баёноти юзасидан АҚШда билдирилган фикрлар ҳақида «Свенска дагобладет» газетасининг ёзганлари

СТОКГОЛЬМ, 7 август. (ТАСС). «Свенска дагобладет» газетаси Совет ҳукуматининг Франция, Буюк Британия ва АҚШ ҳукуматларига қилган баёнотини (бу баёнотда Европада коллектив хавфсизлик масалалари юзасидан ўтказиладиган кенгашга тайёргарлик кўриш учун тўрт давлатнинг кенгашини чақириш таклиф этилади) ўз мухбирининг Нью-Йоркдан берган хабарида Совет ҳукуматининг баёноти муносабати блан «Вашингтонда бесарамжонлик ҳукм сурмоқда» деб ўқтириб ўтади.

«Совет Иттифоқининг Европа хавфсизлиги масаласи юзасидан буюк давлатлар кенгашини чақириш тўғрисидаги янги таклифи Вашингтондаги расмий доиралар томонидан жуда совуқ кутиб олинди, — деб ёзади мухбир, — лекин бу ҳол русларнинг баёноти Ғарбий Европадаги ва айниқса Франциядаги жамоатчиликка кўрсатаоладиган та'сиридан кўрқиб Вашингтоннинг бесарамжон бўлаётганлигини яшираолмайди».

«ЕВРОПАДА КОЛЛЕКТИВ ХАВФСИЗЛИК ИДЕЯСИ ҚИЗҒИН МА'ҚУЛЛАНМОҚДА»

БУХАРЕСТ, 7 август. (ТАСС). Румыния матбуоти бугун Совет ҳукуматининг тўрт давлат ташқи ишлар министрларининг кенгашини чақириш тўғрисидаги баёнотини кенг шарҳлаб ёзмоқда.

Совет ҳукуматининг янги таклифи, — деб ёзади «Скинтейя» газетаси, — Совет Иттифоқи халқаро вазиятдаги кескинликни юмшатиш учун, янги битимлар тузиш йўли блан Жанва кенгашининг муваффақиятини янада ошириш учун курашишда ўз ҳаракатини асло тўхтатмаётганлигини ёрқин исбот этучи далилларнинг биридир. Янги битимларнинг тузилиши Европада коллектив хавфсизликни та'минлаган бўлар эди. Европада коллектив хавфсизлик идеяси бизнинг мамлакатимизда қизғин ма'қулланмоқда.

«Дун'ё халқлари, — деб ёзади «Роминиа либера» газетаси, — ҳозирги вақтда АҚШдаги агрессив доиралар ва уларнинг шериклари томонидан тайёрланаётган учинчи жаҳон урушининг олдини олиш мумкин ва лозим эканлигига ишонадилар. Шу сабабдан Совет Иттифоқи томонидан таклиф этилган Европада коллектив хавфсизлик системаси ғоят афзал системадир. Бундан ташқари, бу система Европадаги барча мамлакатларнинг, булардаги ижтимоий ва сиёсий тузумнинг қандай бўлишидан қат'ий назар, тотув яшашлари ва ҳамкорлик қилишларига асосланади. Бундай системанинг вужудга келтирилиши Германия масаласини бирлашган, тинчликсевар ва демократик Германияни вужудга келтириш руҳида ҳал этиш йўлини очиб берар эди. Бундай Германия Европада тинчлик гарантияси бўлар эди».

Америка дипломатларининг Шимолий Финляндияга «қизиқиб» қараётганликлари тўғрисида «Тюэкансан саномат» газетасининг ёзганлари

ХЕЛЬСИНКИ, 7 август, (ТАСС). «Тюэкансан саномат» газетаси Америка ҳарбий ҳаво атташесининг Шимолий Финляндияни айланиб юрганлиги тўғрисида хабар бермоқда. Газета қуйидагиларни ёзади:

«Бундан бир-икки йил бурун Америка Қўшма Штатларининг ҳарбий ҳаво атташеси «Каухава» аэродромига сездирмай яқинлашишга уриниб кўрган бўлса ҳам, одамларнинг хуш'ёрлиги сабабли бу иш ошкор бўлиб қолган эди.

Эндиликда разведка мақсадидаги мана шундай ишни ошкор қилишни лозим топганга ўхшайдилар. Америка Қўшма Штатларининг ҳарбий ҳаво атташеси ўз офицерлари блан 3 августда Америка ҳарбий самолётида Васга келди ва шу ердан уни ҳозирги вақтда кенгайтирилаётган фин ҳарбий аэродромига автомашинада олиб бордилар. Автоматлар блан қуролланган фин солдатлари самолётни қўриқлаб турдилар. Америка ҳарбий ҳаво атташеси аэродромнинг ускуналарини — қурилаётган радар установкаларини ва шу сингариларни бемалол текшириб кўрди. Шу блан бирга, фин офицерлари мамлакатимизнинг ҳарбий сирлари блан танишаётган бу американлига хоҳлаган нарсасини индамай кўрсатиб бераверди-лар».

СОВЕТ ПАРАШЮТЧИЛАРИНИНГ ПОРЛОҚ ҒАЛАБАСИ

Совет спортчиси И. Федчишин — 1954 йилда парашют спорти бўйича жаҳон чемпиони

СЕНТ-ЯН (Франция), 7 август. (ТАСС). Кеча парашют спорти бўйича жаҳон биринчилиги учун ўтказилган мусобақа тамом бўлди. Бу мусобақада 7 мамлакат: Франция, СССР, Чехословакия, Англия, Италия, АҚШ ва Югославия спортчилари қатнашдилар. Ҳарбир миллий командада беш парашютчи бор эди. Фақат АҚШдангина бир спортчи қатнашди.

Мусобақа давомида совет парашютчиларининг устунлиги ва уларнинг ажойиб маҳорати жуда яққол кўринди.

Мусобақалар натижасида совет спортчилари 2.100 очкодан 1.861,5 очко олиб, команда биринчилигини қўлга киритдилар. Чехословакия парашютчилари команда бўйича иккинчи ўринни олдилар. Улар 1.598, 5 очко олдилар. 1.487 очко олган Франция командаси учинчи ўринни олди.

Совет парашютчиси, хизмат кўрсатган спорт мастери И. Федчишин якка биринчиликни ва 1954 йилда жаҳон чемпиони унвонини олди. У, 700 очкодан 672 очко олди. Совет парашютчиси, спорт мастери В. Марюткин 700 очкодан 610,5 очко олиб, иккинчи ўринга чиқди. 582,5 очко олган француз спортчиси Шазак учинчи ўринни олди. Совет спортчиси Косинов тўртинчи ўринни олди.

Жаҳон биринчилиги учун ўтказилган мусобақаларда хотин-қизлардан икки киши — совет спортчиси В. Селиверстова ва Франциянинг машҳур спортчиси Моника Ларош қатнашдилар. Бу мусобақада совет спортчиси Селиверстова катта устунликка эга бўлиб, мусобақанинг барча қатнашчилари орасида 9-нчи ўринни олди ва Моника Ларошдан 139,5 очко ўзиб кетди. Ларош 19-нчи ўринда қолди.

Мусобақалар Чехословакиядаги ёш парашютчиларнинг спорт маҳорати ғоят ўсганлигини кўрсатди. Улар команда биринчилигида 2-нчи ўринни олдилар.

Халқаро авиация федерациясининг олий мукофоти совет планерчиси В. Ильченкога берилди

ЛОНДОН, 7 август. (ТАСС). Лондонда Халқаро авиация федерацияси планер комиссиясининг мажлиси тамом бўлди. Планер комиссиясининг ишида совет планер спорти вакиллари В. Ильченко ва П. Турчин қатнашдилар. Комиссиянинг қарорига мувофиқ, 1953 йилда моторсиз учиш соҳасидаги энг катта муваффақият учун Халқаро авиация федерациясининг олий мукофоти — Лилиенталь медали совет планерчиси В. Ильченкога берилди. В. Ильченко икки ўринли планерда узоқ масофага учишда жаҳон рекордини қуйди. У, Москвадан Сталинградгача 829 километр-у 822 метр масофани ерга қўнмай учиб ўтди.

Бундан ташқари, совет планерчилари халқаро илмий-техника планер ташкилотининг конгрессида ва планер спорти бўйича жаҳон чемпионатида кузатучилар сифатида ҳозир бўлдилар.

Франция Миллат мажлисида

ПАРИЖ, 7 август. (ТАСС). Миллат мажлисининг кечаги мажлисида миллат мажлисининг август ойи охиригача белгиланган кун тартиби 100 овозга қарши 514 овоз блан ма'қулланди. Бу кун тартиби парламент группаларининг раислари кенгаши томонидан таклиф қилинган эди. Кун тартибида «Европа мудофаа бирлашмаси» тўғрисидаги музокараларни 24 августда бошлаш кўзда тутилган.

Лаосда ва Камбоджада уруш ҳаракатлари тўхтатилди

ПАРИЖ, 7 август (ТАСС). Франс Пресс агентлиги хабар беради:

Бугун маҳаллий вақт блан эрталаб соат 8 да Лаосда уруш ҳаракатлари тўхтатилди. Камбоджада ҳам уруш ҳаракатлари маҳаллий вақт блан эрталаб соат 7 да тўхтатилди.

Ўзбекистон спартакиадаси бошланди

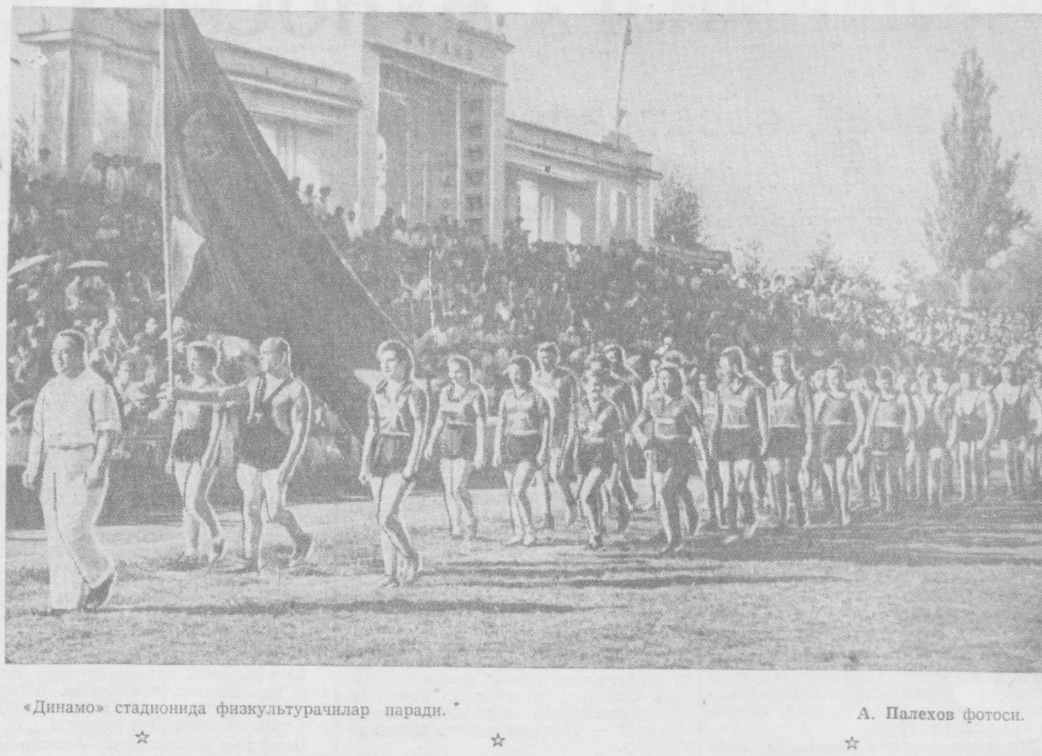

«Динамо» стадионида физкультурачилар паради. А. Палехов фотоси.

☆ ☆ ☆

Ўтган дам олиш куни Тошкент «Динамо» стадиони байрамдагидек тус олди. Бу ерга мингларча тошкентлилар, республикамизнинг областьларидан келган юзларча физкультурачилар тўпланди.

Соат 17.30 минут. Стадионнинг кўмкук майсазор майдонига республика областьларидан келган энг яхши физкультурачилар, пойтахт ва Қорақалпоғистон АССР спортчилари кириб келадилар. Улар — республика спартакиадасининг қатнашчилари, область мусобақаларида ғолиб чиққан спортчилар, Ўзбекистон рекордчилари, чемпионлари эдилар. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги физкультура ва спорт ишлари комитетининг раиси ўртоқ Тоҳиров спартакиада қатнашчиларини табриклайди ва уларнинг ишларида муваффақият тилайди.

Совет Иттифоқи давлат Гимнининг садолари стадион бўйлаб янграйди. Республика областьларидан келган физкультурачиларнинг вакиллари спартакиада байроғини кўтарадилар. Ўзбекистон спортчиларининг 8-нчи спартакиадаси бошланди. Стадионлар ва спорт майдонларида, маданият ва истироҳат паркларида, сув станцияларида дастлабки курашлар, мусобақалар қизиб кетади. «Динамо», «Медик» ва бошқа стадионларда волейболчиларнинг учрашувлари анча қизиқарли ўтди. Тошкент областининг хотин-қизлар командаси блан Қорақалпоғистон командаси ўртасидаги мусобақада қорақалпоқ спортчилари 3:1 хисоби блан ғалаба қозондилар. Улардан сўнг майдонга Тошкент ва Самарқанд областьларининг спортчилари чиқадилар. Қизғин курашлар блан ўтган бу учрашувда тошкентлилар 3:0 хисоби блан ғалабага эришадилар. Бухоро областининг волейболчилари биринчи кунги мусобақадаёқ қаторасига уч марта муваффақият қозондилар. Улар Андижон, Наманган командаларини ютдилар. Наманган ва Сурхондар'ё волейболчиларининг мусобақаси наманганлилар фойдасига тугади.

Эркаклар командалари ўртасидаги ўйин яна ҳам қизиқарли бўлди. Бухоро ва Наманган область спортчиларининг мусобақаси наманганлилар фойдасига 3:0 хисоби блан тамом бўлди. Тошкент ва Андижон командалари ўртасидаги ўйинда тошкентлилар актив ҳужум қилдилар ва андижонлилар 0:3 ҳисоби блан ютқаздилар. Самарқанд ва Фарғона областьларининг командалари кучли командалардан хисобланадилар. Уларнинг ҳарбир партия ўйинни қаттиқ кураш блан ўтди. Самарқандлилар ташаббус блан ўйнадилар ва 15:9 ҳисоби блан ғалаба қозондилар. Тошкент ва Қашқадар'ё командалари ўртасидаги ўйинда қашқадар'ёлилар ютқаздилар.

Футбол майдонларида бўлган учрашувлар тамошабинларнинг э'тиборини ўзига жалб этмоқда. Мусобақада қатнашаётган 12 команда биринчилик учун қаттиқ туриб курашмоқда. «Пищевик» стадионида Бухоро ва Хоразм областьларининг футболчилари ўртасида бўлган ўйин 3:1 хисоби блан бухоролилар фойдасига тугади. Тошкент шаҳрининг футболчилари Тошкент область футболчилари блан учрашдилар. Пойтахт футболчилари бутун ўйин давомида ташаббусни қўлдан бермадилар ва 4:0 хисоби блан ғолиб чиқдилар. Наманган футболчилари Самарқанд область командасига 2:9 хисоби блан, Қорақалпоқ футболчилари Фарғона футболчиларига 2:5 хисоби блан ютқаздилар. Андижон ва Қашқадар'ё командалари ўртасидаги ўйин 1:1 хисоби блан тугади. Спартакиадада конкурсдан ташқари қатнашаётган республика терма футбол командаси Сурхондар'ё область командасини ютди.

Кечқурун М. Горький номидаги маданият ва истироҳат паркида бокс мусобақалари, Сталин номидаги паркда ўзбекча кураш ва Тельман номидаги паркда классик кураш мусобақалари бўлди. Енгил вазндаги полвонлардан хоразмли Мадаминов самарқандли Новатов блан бел ушлашиб, уни йиқитди. Биринчи разрядли полвонлардан тошкентли Мўминов ва бухороли Хасанов ўртасидаги курашда Мўминов усталик блан ҳаракат қилди ва ғалаба қозонди. Спорт мастери Сандлер қашқадар'ёли Юсуповни, сурхондар'ёли Жўраев тошкентли Поповни, фарғонали Голубничий наманганли Мелкумянни йиқитди. Бокс мусобақаларида фарғонали Бойко, сурхондар'ёли Ильюшин, тошкентли Ченцов, фарғонали Тленов, бухороли Зайниддинов, наманганли Ерхов, самарқандли Хасанов, тошкентли Поляков ва Ивановлар ғолиб чиқдилар.

Спартакиада давом этмоқда.

Тошкент футболчиларининг ғалабаси

8 августда «Динамо» стадионида мамлакат биринчилиги учун «Б» классда ўйнаётган футбол командалари ўртасида навбатдаги мусобақа бўлди. Тошкент «Спартак» командаси Свердловск офицерлар уйи командаси блан учрашди.

Ўйин тошкентлиларнинг ҳужуми блан бошланди. Уларнинг ўртада ўйновчи ўйинчилари уюшқоқлик блан ҳаракат қилдилар. Спартакчилар ҳужумни кучайтирадилар. Уларнинг ўрта ўйинчиси Мақсудов бу кунги учрашувда алоҳида ажралиб турди. У, ўзига узатилган тўпни қабул қилиб олиши блан олдинга ташланди. Қарши томон дарвоза қўриқчиларини, дарвозабонни алдаб ўтади ва дарвозага дастлабки тўпни киритади. Бу ғалаба спартакчиларни руҳлантириб юборади. Орадан 36 минут ўтганда Мақсудов меҳмонлар дарвозасига иккинчи ва ниҳоят учинчи марта тўп киритади.

Ўйиннинг иккинчи бўлимида ҳам тошкентлилар актив ҳужум қиладилар. Уларнинг ўн қанот ҳужумчиси Хвалев тез ўйнайди ва орани ёриб ўтиб, қарши томон дарвозасига тўп киритади. Сўнгра ҳужумчилардан Бреславец тўпни зарб блан тепиб, дарвозага киритади. Меҳмонлар мағлубиятдан қутилиш учун бутун кучлари блан ҳаракат қиладилар. Лекин уларнинг уринишлари натижасиз тугайди. Тошкентлилар 5:1 ҳисоби блан ғалаба қозондилар.

Редактор З. ЕСЕНБОЕВ.

ТАНҚИД ВА БИБЛИОГРАФИЯ

Ўзбек халқ қўшиқлари

Халқ тўқиган ажойиб достонлар, ҳикматли мақоллар, қизиқарли эртаклар кишилик яратган маданий ёдгорликлар хазинасидаги гўзал дурдоналардандир. Бу қимматбаҳо маданий бойликлар орасида халқ қўшиқлари ҳам катта аҳамиятга эгадир.

Қўшиқлар меҳнаткашлар ҳаётида муҳим роль ўйнайди. Қўшиқ кишининг доимий йўлдошидир. Қўшиқ айтиб меҳнат қилган кишининг иши енгиллашади, сафардаги кишининг манзили яқинлашади. Қўшиқ киши ҳаётида, ишлабчиқаришнинг барча процессларида унга жуда катта ёрдам беради. Қўшиқ турмушни бадиий воситалар орқали акс эттирибгина қўяқолмай, коммунистик жамият қуришда кишиларимизга актив ёрдам беради.

Халқ ҳаёти, маиший шароитлари, орзу-умид ва интилишларини алангали, равон, пухта мисра'ларда акс эттираолган қўшиқларга Маркс, Ленин каби улуғ доҳийлар, Пушкин, Лермонтов, Некрасов сингари гениал шоирлар, Белинский, Гоголь, Горький сингари йирик сўз усталари юксак баҳо берган эдилар.

Халқ қўшиқлари, буюк рус ёзувчиси Н. В. Гогольнинг кўрсатишича, халқнинг бутун ҳаётини очиб берувчи гўзал бўёқлар ва ҳаққониятлар блан тўлиб-тошган жонли халқ тарихидир.

Шу сабабли халқ қўшиқларини тўплаш, нашр этиш катта аҳамиятга эга бўлган шарафли ишдир. Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг А. С. Пушкин номидаги Тил ва адабиёт институти илмий ходимлари томонидан тўпланган «Ўзбек халқ қўшиқлари»[1] нинг Ўзбекистон ССР Давлат Нашриёти томонидан босиб чиқарилиши китобхонлар ҳаётида муҳим воқиадир.

Тўпловчи Музайяна Алавия ўзбек халқи орасида оғиздан-оғизга кўчиб юрган қўшиқлардан Совет давлати ҳамда Коммунистик партиянинг улуғ доҳиси В. И. Ленин ва унинг ишларининг содиқ давомчиси И. В. Сталин ҳақидаги, жонажон Москвамиз ва муқаддас Кремлимиз тўғрисидаги қўшиқларни, колхоз тузумининг афзаллигини, халқимизнинг фаровон ҳаётини тараннум қилучи оммавий қўшиқларни танлаган.

Халқимиз тарихининг жонли гувоҳи бўлган бу халқ қўшиқларида Октябрь социалистик революциясининг порлоқ ғалабаси, шонли бешйилликлар, Улуғ Ватан уруши ва урушдан кейинги тинч қурилиш йилларидаги муҳим тарихий ҳодисалар пухта, равон, ихчам мисра'ларда юксак пафос блан куйланади.

Коммунизм қураётган ўзбек меҳнаткашлари яратган бу қўшиқлар ўз жўшқинлиги блан, мазмунининг чуқурлиги, ўткир иборалари, оформизм даражасига кўтарилган философик фикрлари блан китобхоннинг диққатини жалб этади, кишининг оғзидан тушмайди.

Тўпламга кирган «Биз тинчлик истаймиз» қўшиғидаги қуйидаги бандни олайлик:

Онаману, онаман,
Болам учун ёнаман,
Болам тинчлиги ўсса,
Орзуларга қонаман.

Бу оташин мисра'ларда ўз фарзандини жонидан севучи, унинг тинч ҳаёти учун барча машаққатларни енгишга тайёр турган, юртнинг тинчлиги ва боласининг осойишталигини орзуларига қонган она нақадар аниқ, нақадар ифодали очиб берилган.

Тўпламда халқ донолигини ифодаловчи бундай чуқур мазмунли бандлар кўп учрайди.

Тўпламдаги қўшиқлар рангба-ранг темаларга бағишлангандир.

«Яшнаганим-яшнаган», «Қизлар қўшиғи», «Колхоз қўшиқлари», «Тўқучи қиз қўшиғи» каби сарлавҳалар остида берилган термаларда ҳалол меҳнат қилиб Москвага боришни орзу қилган, илм олиш, халқ хўжалигининг турли соҳаларида эрлар блан бир қаторда меҳнат қилиш ҳуқуқига эга бўлган, врач, агроном, олим бўлиш учун илм-фан асосларини эгаллаётган, совет тузуми туфайли озодликка чиққан, бахтиёр, ҳур ўзбек аёлларининг наш'али ҳаёти куйланади. Бу қўшиқларда ўтмишнинг энг зарарли сарқити паранжи балосидан бир умр озод бўлган ўзбек хотин-қизларининг пахта далаларида мўл ҳосил етиштираётганлиги, тўқимачилик ва ипак комбинатларида ишлаётганлиги, халқ қурилишларида жонбозлик кўрсатаётганлиги пафос блан куйланади. Бу жиҳатдан «Ипак кийсин элимиз», «Тўқучи қиз қўшиғи» айниқса характерлидир.

«Колхоз қўшиқлари» сарлавҳаси остида берилган термаларда ўзбек деҳқонига қувноқ, бахтиёр ҳаёт бағишлаган, Ўзбекистон аёлларининг қобилият ва ижодий ташаббусларига кенг йўл очиб берган колхоз тузумининг буюк афзалликлари, ўзбек халқининг пахтадан мўл ҳосил етиштириш учун олиб бораётган кураши тасвирланган.

Халқ қўшиқлари орасида ватанпарварлик темаси ҳам катта ўрин тутади. Улуғ Ватан уруши йилларида яратилган қўшиқларда пахтакор қизнинг фидокорона меҳнат қилиб фронтга ёрдам бераётганлиги, фашист босқинчиларига қарши жангга ажойиб қаҳрамонликлар кўрсатаётганлиги, Совет Армиясининг куч-қудрати битмас-туганмас эканлиги, Совет Армияси ва совет халқининг монолит бирлиги, социалистик Ватанга муҳаббат, ёвуз душманга нисбатан кучли нафрат ғоялари ҳаққоний акс эттирилган.

Шунингдек, тўпламдаги «Биз тинчлик истаймиз», «Она қўшиғи» сарлавҳали қўшиқларда совет халқининг тинчлик учун олиб бораётган кураши куйланади.

Халқимиз ўз қўшиқларида фақат ижобий ҳодисаларни улуғлабгина қолмайди, балки ҳаётимизда учрайдиган, олға боришимизга тўсқинлик қиладиган эскилик сарқитларига, меҳнатга нотўғри муносабатда бўлиш каби салбий ҳодисаларга қарши шиддатли ўт очилади.

Айниқса «Дангаса, ёлқовлар ҳақида»ги қўшиқларда юксалишимизга тўсқинлик қилучи иш'ёқмасларнинг сатирик образлари яратилади. Халқ ўткир, та'сирчан, аниқ ибораларда дангасанинг ҳажвий портретини чизиб беради. Дангаса мажлисларда шарманда бўлиб юради, ҳамма уни танқид блан савалайди. Дангаса ҳечқандай иш қилмай бекор юради-ю, табельчидан аразлайди, иш қилганда ҳам имиллаб ишлайди ва ҳангама блан банд бўлиб, одамларни ишдан қолдиради.

Дангасалар мунчаям,
Бедана юриш қилар,
Далага чиқ деганда,
Безгаги хуруж қилар.

Халқ қўшиқларидаги бадиий-тасвирий восталарнинг рангба-ранглиги, ўхшатишларнинг фавқулодда ва ўринли бўлиши, ҳарбир сатрда яшириниб ётган чуқур философик фикрлар тингловчининг хотирида узоқ сақланади. Улардаги ба'зи мисра'лар, байтлар ҳикматли сўз — оформизм даражасига кўтарилгандир. Масалан «Кузда ҳайдасанг ерни, кўзага тўлар фойда», «Бахт меҳнатдадир», «Ота ёйини десанг, ҳалол меҳнатдан қолма!», «Яхши ном тўймайдир, минг йилгача қолади» каби ибораларида халқ донолиги ёрқин акс этган.

«Ўзбек халқ қўшиқлари» тўплами халқимизнинг оғзаки ижодиётининг нақадар бой ва ранг-баранг эканлигини яна бир марта тасдиқлайди.

Аммо тўплам ба'зи камчиликлардан ҳам холи эмас. Дастлаб шуни айтиш керакки, тўпламда Қашқадар'ё, Сурхондар'ё ва Бухоро областьларининг меҳнаткашлари тўқиган қўшиқлар йўқ. Демак, тўплам бутун республикамиздаги қўшиқларни ўз ичига олмаган.

Иккинчидан, қўшиқларнинг тематик доирасини янада кенгайтириш зарур эди. Ҳали социалистик саноатимиз ва қишлоқ хўжалигимизнинг илғорлари ҳақида тўқилаётган ажойиб қўшиқларни топиш, ёзиб олиш ва кенг омма орасида пропаганда қилиш иши қониқарли деб бўлмайди. Бу хил қўшиқлар тўпламда ҳам учрамайди. Сатирик ва юмористик темалардаги қўшиқлар ҳам кам. Тўпламга брак маҳсулот ишлабчиқарувчилар, лаганбардорлар, иккиюзламачилар, коллектив мулкини талон-торож қилучилар ва бошқа салбий типлар ҳақида тўқилаётган қўшиқлардан кўпроқ киритиш керак эди.

Бундан ташқари, «Ўзбек халқ қўшиқлари» тўпламида ба'зан хом, ғализ сатрлар ҳам учрайди:

Учади томинг блан
Оққина каптар келиб.
Гул'ёрга сол созингни,
Баётга сол бозингни.
Дангасалар **ангалда,**
Қийиқчаси чангалда.

Бу сатрлардаги фикрлар мужмал, ғализ бўлиб, уларни тушуниш қийиндир. Тўпловчи М. Алавия, редакторлар Ш. Са'дулла ва М. Муҳаммадқулова ўртоқлар бу байтлар ўрнига равон, китобхонларга тушунарли вариантларни топишлари керак эди.

Бу камчиликлар «Ўзбек халқ қўшиқлари» тўпламининг кейинги нашрларида тузатилиши шарт.

Юқоридаги камчиликларга қарамай, «Ўзбек халқ қўшиқлари» тўплами исте'додли халқимизнинг бадиий ижодиёти блан кенг китобхонлар оммасини таништиришда муҳим роль ўйнайди.

М. ЯҲЁЕВ.

[1]) Ўзбек халқ қўшиқлари. — Ўздавнашр, 1954 йил, тўпловчи М. Алавия, редакторлар Ш. Са'дулла, М. Муҳаммадқулова.

ТЕАТР ВА КИНОЛАРДА:

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — Ҳамза номли театрнинг ёзги биносида — 10/VIII да **Тоҳир ва Зуҳра,** 11/VIII да **Муқимий,** кишки бинода — 10 ва 11/VIII да **концерт.**

ҚИШКИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОДИНА» (кундуз), НАВОИЙ номли, «ИСКРА» (кеч соат 9 гача), «ЁШ ГВАРДИЯ», «ЎЗБЕКИСТОН», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кеч соат 10 гача), «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» — янги бадиий фильм-концерт **Қувноқ юлдузлар.**

«РОДИНА» — кечқурун **Бой ила хизматчи.**

«ИСКРА» — кеч соат 9 дан **Ажойиб табиатли қиз.**

«КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» — кеч соат 10 да **Ўнбеш ёшли капитан.**

ЁЗГИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«ВАТАН», НАВОИЙ номли, «9-НЧИ МАЙ», «ИСКРА», «ХИВА», ТЕЛЬМАН номли, КИРОВ номли — **Қувноқ юлдузлар.**

ПУШКИН номли — **Тоғлар орасидаги застава.**

ИЛМИЙ-ОММАБОП ФИЛЬМЛАР КИНОТЕАТРИ — кундуз **Қиз кўришишга ошиқмоқда,** кечқурун **Москвада 1954 йилдаги 1-нчи Май байрами.**

«Ташгорстройтрест»нинг
7-НЧИ МАХСУС ҚУРИЛИШ-МОНТАЖ БОШҚАРМАСИГА
гишт терувчилар, дурадгорлар, ер қазувчилар, юкчилар, водопроводчи слесарьлар, сувоқчилар, ёрдамчи ишчилар
КЕРАК
Тошкент шаҳар, Навоий кўчаси (Урда). Строительный проезд, «Пахтакор» стадиони қурилишида кадрлар бўлимига эрталаб соат 9 дан кеч 7 гача мурожаат қилинсин.

РЕДАКЦИЯ ВА НАШРИЁТ АДРЕСИ: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, № 34. РЕДАКЦИЯ БЎЛИМЛАРИНИНГ ТЕЛЕФОНЛАРИ: коммутатор — 36334 ва 33262 орқали Партия турмуш бўлими — 136, Пропаганда бўлими — 157, Совет қурилиши бўлими — 132, Маданият бўлими — 132, Адабиёт ва san'ат бўлими — 39040, Қишлоқ хўжалиги бўлими — 135, Саноат ва транспорт бўлими — 132, Хатлар бўлими — 132 Секретариат — 34048, Э'лонлар бўлими — 38142.

Р. 08008 «Қизил Ўзбекистон», «Правда Востока» ва «Ўзбекистони сурх» бирлашган нашриётининг босмахонаси. Нашр. № 1411.